

HBO-sport werkt!

Het arbeidsmarktperspectief van afgestudeerden
van de hbo-sportinstituten [Alo's]

Colofon

Titel

HBO-sport werkt!

Het arbeidsmarktperspectief van afgestudeerden van de hbo-sportinstituten (Alo's)

Onderzoek en rapportage

Jarno Hilhorst MSc (Kennispraktijk)

Meike Elfring MSc (Kennispraktijk)

Dr. Ruud Bosscher (lectoraat Bewegen en Gedragsbeïnvloeding)

Dr. Johan Steenbergen (Kennispraktijk)

Een onderzoek uitgevoerd door het lectoraat Bewegen en Gedragsbeïnvloeding (Chr. Hogeschool Windesheim, Zwolle) en Kennispraktijk – voor sport, onderwijs en gezondheid (www.kennispraktijk.nl).

© 2008 /2009

Opdrachtgevers

- KVLO¹, Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding

- ALODO, Overleg van directeurs van de Sporthogescholen, -instituten en -academies:

- Amsterdam; Hogeschool van Amsterdam – Instituut bewegen en voeding
- Nijmegen; Hogeschool Arnhem Nijmegen – Instituut sport- en bewegingsstudies
- Den Haag; Haagse Hogeschool – HALO/ Sportmanagement
- Groningen; Hanze Instituut voor Sportstudies
- Tilburg/ Sittard; Fontys Sporthogeschool
- Zwolle; Chr. Hogeschool Windesheim; School of Human Movement and Sports (SHMS)

Samenwerking

Het onderzoek is gelijktijdig en in nauwe samenwerking uitgevoerd met de Arbeidsmarktmonitor Sport 2008 (AMMS)². De AMMS 2008 is in opdracht van Calibris, WOS en NOC*NSF uitgevoerd door KBA en geeft inzicht in de gehele arbeidsmarkt sport en bewegen. Het verzamelen van gegevens in de AMMS beslaat de drie doelgroepen afgestudeerden mbo-sportopleidingen (uitvoering KBA), afgestudeerden hbo-sportopleidingen (uitvoering Kennispraktijk) en werkgevers (uitvoering KBA).

¹ Voor de betekenis van afkortingen is tevens een afkortingenlijst opgemaakt.

² Schuit, Kauffman, Hilhorst, Keppels & Elfring (verschijning voorjaar 2009) Arbeidsmarktmonitor Sport 2008; zicht op beroepsonderwijs en arbeidsmarkt op het gebied van sport en bewegen. Nijmegen: KBA.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Inleiding	9
1. Achtergronden van het onderzoek.....	13
1.1 Arbeidsmarkt en hbo-opleiding	13
1.2 De arbeidsmarkt sport en bewegen.....	14
1.3 Ontwikkelingen in het werkveld sport en bewegen	15
2. Onderzoeksopzet	19
2.1 Opzet en werkwijze	19
2.2 Respons en representativiteit	21
3. Afgestudeerden LO en SBM in het werkveld	25
3.1 Uitstroombestemming	25
3.2 Vervolgopleiding	26
3.4 Banen	28
4. Tevredenheid over opleiding en aansluiting op arbeidsmarkt.....	39
4.1 Tevredenheid over opleiding	39
4.2 Tevredenheid over stage.....	41
5. Enkele afsluitende perspectieven van de afgestudeerden.....	45
5.1 Voorbereiding op het beroep leraar lichamelijke opvoeding	45
5.2 Mening van LO-afgestudeerden over de arbeidsmarkt en instroom.....	46
5.3 Perspectieven op de combinatiefunctionaris sport en bewegen	47
6. Het beeld van de arbeidsmarkt sport en bewegen gecompliceerd	49
6.1 Visie van werkgevers op de arbeidsmarkt sport en bewegen	49
6.2 Afgestudeerden mbo Sport en Bewegen	51
7. Conclusies	53
8. Aanbevelingen	59
Bijlagen	61
Literatuurlijst	63
Afkortingenlijst	65

Samenvatting

Aanleiding

Het ALODO (gevormd door de directeuren van de zes hbo-sportinstituten in Nederland) en de KVLO (Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijke Opvoeding) willen door middel van een onderzoek inzicht krijgen in de arbeidsmarkt. Centraal staat de vraag: Waar komen de afgestudeerden terecht en hoe sluiten de bestaande hbo-sportopleidingen hierop aan? Voor het onderzoek is in de periode september tot november 2008 een telefonische enquête afgenomen bij 729 afgestudeerden van hbo-sportopleidingen afkomstig uit de afstudeerjaren 2003/ 2004, 2005/ 2006 en 2006/ 2007. Het onderzoek is gelijktijdig en in samenwerking uitgezet met de uitvoerders van de arbeidsmonitor sport 2008

Vervolgopleiding

Direct na het afstuderen start 20 procent van de afgestudeerden met een vervolgopleiding en 80 procent stroomt in op de arbeidsmarkt. Een wat kleinere groep start later nog met een vervolgopleiding. In totaal is 34 procent van de afgestudeerden uit de drie afstudeerjaren gestart met een vervolgopleiding (n=248). Als er onderscheid wordt gemaakt naar de soort opleiding die afgestudeerden hebben gevolgd valt op dat 32 procent van de afgestudeerden van een LO-opleiding een vervolgopleiding gaat doen en 41 procent van de afgestudeerden van een SBM-opleiding. Van de groep die een vervolgopleiding is gaan volgen heeft 40 procent gekozen voor een sportgerelateerde vervolgopleiding en 60 procent voor een andersoortige opleiding. Daarbij kiest tweederde van de afgestudeerden die verder studeert wederom voor een bachelor/hbo opleiding en de helft doet dit in voltijd.

Banen

Van de afgestudeerden die zich ten tijde van het onderzoek op de arbeidsmarkt begeven en geen vervolgopleiding meer volgen (n=598) heeft bijna iedereen (98%) één of meerdere banen (vrijwilligerswerk ook meegerekend). Van alle banen die afgestudeerden op dit moment hebben is 84 procent sportgerelateerd. Het aandeel sportgerelateerde banen ligt hoger onder afgestudeerden van LO-opleidingen dan onder afgestudeerden van SBM-opleidingen (87% tegenover 67%). In totaal heeft 17 procent van de afgestudeerden geen sportgerelateerde baan. De belangrijkste redenen hiervoor zijn dat afgestudeerden een andere baan interessanter vinden (35%) en dat afgestudeerden geen baan kunnen vinden die te maken heeft met sport en bewegen (30%). Afgestudeerden van SBM-opleidingen geven relatief vaker dan afgestudeerden van LO-opleidingen aan dat ze geen baan konden vinden die te maken heeft met sport en bewegen.

Functies, arbeidsectoren en takenclusters

Afgestudeerden van de lerarenopleiding LO komen logischerwijs na hun afstuderen zeer vaak terecht in het onderwijs (71%). De sectoren waar de banen van afgestudeerden van SBM-opleidingen zich bevinden zijn meer divers evenals de functies die zij bekleden. Een relatief groot aantal van de sportgerelateerde banen (11%) van afgestudeerden van SBM-opleidingen is een baan als beleidsmedewerker sport (sector overheid). Verder is een

even groot aantal banen een baan als LO-docent. Andere sectoren waar afgestudeerden van SBM-opleidingen vaak hun baan vinden zijn sportverenigingen, sportscholen of fitnesscentra en sportbonden. Voor 82 procent van de sportgerelateerde functies geldt een sportgerelateerde opleiding in het beroepsonderwijs als opleidingseis. Voor ruim driekwart van de sportgerelateerde functies geldt een hbo-opleiding als opleidingseis. De drie belangrijkste taken in banen van afgestudeerden die zich op de arbeidsmarkt begeven en geen vervolgopleiding volgen zijn praktische/uitvoerende taken, organisatorische taken en instructietaken. Beleid- en managementtaken zijn in banen van afgestudeerden van de lerarenopleiding LO minder belangrijk dan in banen van afgestudeerden aan SBM-opleidingen.

Omvang en contracten

Het gemiddeld aantal uren in sportgerelateerde banen per persoon is relatief hoog (33,8 uur) en neemt toe naarmate afgestudeerden hun hbo-opleiding langer geleden hebben afgerond. Van alle sportgerelateerde banen is ruim tweederde een baan op basis van een vast contract, 28 procent van de banen zijn op basis van een tijdelijk contract en slechts een zeer klein deel van de banen (4%) zijn op vrijwillige basis voor meer dan 4 uur per week.

Werkloosheid

De werkloosheid ten tijde van het onderzoek is 2 procent. Van de afgestudeerden uit afstudeerjaar 2003/ 2004 is niemand werkloos, in afstudeerjaar 2005/ 2006 is 2,1 procent werkloos en in afstudeerjaar 2006/ 2007 3,8 procent. Het werkloosheidspercentage loopt dus op naarmate men korter geleden de opleiding heeft afgerond. Als belangrijkste reden voor werkloosheid wordt aangegeven dat afgestudeerden niet direct na het afronden van hun studie een baan in de sector sport en bewegen kon vinden.

Tevredenheid over opleiding en stage

Over het algemeen is ruim 60 procent van de afgestudeerden zeer tevreden tot tevreden over de hbo-sportopleiding en 15 procent ontevreden tot zeer ontevreden. Het meest tevreden zijn de afgestudeerden over de sfeer op school. Drie aspecten waar minimaal een vijfde van de afgestudeerden ontevreden over is zijn de wijze van toetsen en examineren, de 'loopbaanbegeleiding' en de organisatie van de opleiding. Uit de vergelijking van het oordeel over de opleiding van afgestudeerden aan de lerarenopleiding LO en de afgestudeerden van de SBM-opleiding blijkt dat de SBM-opleidingen minder positief worden beoordeeld door afgestudeerden.

Over de stage is driekwart van de afgestudeerden tevreden tot zeer tevreden. De tevredenheid is het grootst over de aansluiting van de stage op de arbeidsmarkt. De tevredenheid is minder over de stagebegeleiding en dan vooral die vanuit de opleidingen zelf.

Perspectieven van LO-docenten

Gemiddeld zijn de afgestudeerden zeer positief gestemd over de mate waarin zij over vaardigheden beschikken om het beroep van docent LO op een goede manier uit te oefenen. De voorbereiding op het beroep kan nog wel verbeterd worden op het gebied van functioneren als lid van een docententeam en als lid van een vaksectie of bewegingsteam. Afgestudeerden van LO-opleidingen zijn redelijk positief over de toekomst voor LO-docenten op de arbeidsmarkt. 40 procent van de afgestudeerden aan de LO-opleidingen denkt dat het aantal beschikbare banen op de arbeidsmarkt ongeveer gelijk zal blijven, bijna een kwart denkt dat de arbeidsmarkt zal groeien en eveneens bijna een kwart denkt dat de arbeidsmarkt zal krimpen.

Combinatiefuncties

Ruim een derde van de afgestudeerden is bekend met het feit dat er de komende jaren 2.500 combinatiefuncties gerealiseerd zullen worden. Een ruime meerderheid van de afgestudeerden (84%) acht zichzelf geschikt voor het uitoefenen van een dergelijke functie en de helft van de afgestudeerden zal zelf ook wel combinatiefunctionaris willen worden.

Conclusies

Het onderzoek heeft geleid tot een aantal conclusies:

- Het aandeel doorstromers van mbo-(sport)opleidingen is toegenomen en vervolgens gestabiliseerd
- Vooral afgestudeerden van SBM-opleidingen starten met een vervolgopleiding
- Weinig afgestudeerden van hbo-sportopleidingen volgen een wetenschappelijke vervolgopleiding
- Vier jaar na afstuderen is de werkloosheid nihil
- De afgestudeerden op de arbeidsmarkt hebben zeer vaak sportgerelateerde banen, banen op basis van een vast contract en banen van relatief grote omvang
- Afgestudeerden van SBM-opleidingen komen terecht in uiteenlopende sectoren en functies
- Terugkijkend zijn afgestudeerden het minst tevreden over de wijze van toetsen en examineren, de 'loopbaanbegeleiding' en de organisatie van de opleiding
- Stages sluiten goed aan op de arbeidsmarkt
- Afgestudeerden aan de lerarenopleiding LO vinden dat zij voldoende vaardigheden bezitten om het beroep van leraar lichamelijke opvoeding uit te oefenen
- Afgestudeerden van LO-opleidingen zijn redelijk positief gestemd over de arbeidsmarktpositie van docenten LO in de toekomst
- De helft van de afgestudeerden ziet perspectief in een baan als combinatiefunctionaris

Inleiding

De zes hbo-sportinstituten in Nederland voeren structureel overleg in het directeurenoverleg van de sporthogescholen, -instituten en -academies (ALODO). Het overleg zorgt voor de verbinding van de opleidingen met het beleid van de vakdepartementen en het ministerie van OCW evenals de bestuurlijke agenda van de HBO Raad. Tevens worden relevante ontwikkelingen in het werkveld van sport en bewegen vertaald naar de opleidingen en zijn er specifieke studierichtingoverleggen. Als het gaat om ontwikkelingen rondom het beroep van de vakleerkracht LO, heeft het ALODO bovendien intensief contact met de KVLO (Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijke Opvoeding). Als vakorganisatie werkt de KVLO onder meer aan belangenbehartiging van de leden en draagt ze in brede zin bij aan een stimulerend bewegingsklimaat in het Nederlandse onderwijs. Het ALODO en de KVLO willen door middel van een gezamenlijk onderzoek inzicht krijgen in de arbeidsmarkt van afgestudeerden van hbo-sportopleidingen en hoe de opleidingen aansluiten op de arbeidsmarkt. Het gaat dan naast de opleidingen tot leraar Lichamelijke Opvoeding (LO-opleidingen)³ ook om opleidingen op het terrein van sportbeleid- en management (SBM-opleidingen).

Uiteenlopende ontwikkelingen in de wereld van bewegen en sport (zoals taakverbreding leraar LO, bevoegdheden pabo-afgestudeerden, samenwerking school en sport, groei mbo-sportopleidingen, combinatiefuncties) zorgen voor een dynamische omgeving voor de hbo-sportopleidingen en de arbeidsmarkt waar deze sport- en beweegprofessionals terecht komen. Verschillende onderzoeken geven aan dat de arbeidsmarkt van de sportsector moeilijk in kaart is te brengen. Er is in 2006 onder meer geschat dat er ruim 100.000 betaalde medewerkers met een sportfunctie actief zijn in het onderwijs (40% van de arbeidsmarkt binnen de sportsector)⁴, maar waar zij precies zijn opgeleid wordt niet duidelijk.

Voor het opleiden van leraren LO is het beroepscompetentieprofiel⁵ voor leraren LO leidend. Mede hierop gebaseerd zijn door de LO-opleidingen gemeenschappelijke opleidingskwalificaties geformuleerd.⁶ Ook voor de SBM-opleidingen zijn richtinggevende gemeenschappelijke opleidingskwalificaties opgesteld.⁷ Toch lijken afgestudeerden van opleidingen op het terrein van bewegen en sport niet altijd terecht te komen op de plekken waarvoor ze worden opgeleid. De lerarenopleidingen LO leiden logischerwijs op voor het beroep van leraar lichamelijke opvoeding, een onderwijsfunctie, terwijl de SBM-opleidingen opleiden voor uiteenlopende beroepen. Afgestudeerden van de SBM-opleidingen werken bij sportbonden, sport-adviesorganisaties,

³ Voor de herkenbaarheid wordt de aanduiding 'leraar LO' genoemd, hoewel in de praktijk ook aanduidingen als 'bewegingsonderwijzer', 'sportontwikkelaar' etc. gebruikt worden.

⁴ Calibris (2006). Landelijke rapportage sport en bewegen.

⁵ Van Driel, Van der Gugten & Loopstra (2006). Beroepscompetentieprofiel voor leraren lichamelijke opvoeding. KVLO

⁶ ALODO (2005). Gemeenschappelijke opleidingskwalificaties voor de lerarenopleidingen aan ALO's en Sporthogescholen in Nederland.

⁷ Vervoorn (red.) (2007). Kwalificatieprofiel Sportmanager. Gemeenschappelijke Opleidingskwalificaties Sportmanager.

gemeenten, commerciële sportorganisaties, welzijnsorganisaties, evenementenbureaus en organisaties in de (gezondheids)zorg.

Het is niet duidelijk hoe het komt at afgestudeerden van opleidingen op het terrein van bewegen en sport niet altijd terecht komen op de plekken waarvoor ze worden opgeleid. Genoemd is onder meer dat opleidingen 'te' weinig kijken naar de arbeidsmarkt waarvoor ze opleiden.⁸ Met het huidige onderzoek willen ALODO en KVLO zicht krijgen op de positie van afgestudeerden van de LO- en SBM- opleidingen op de arbeidsmarkt en in hoeverre deze positie aansluit op hun vooropleiding op het hbo-sportinstituut.

Landelijke ontwikkelingen op het gebied van sport, bewegen en onderwijs spelen een belangrijke rol voor de interpretatie van de uitkomsten van dit onderzoek. In hoofdstuk 1 van deze rapportage wordt een aantal ontwikkelingen uitgebreider toegelicht.

Doelen

Doel van dit onderzoek is om inzichtelijk te maken (1) waar op de arbeidsmarkt afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen werkzaam zijn en (2) in hoeverre hun werkzaamheden aansluiten op de gevolgde hbo-sportopleiding. Door de samenwerking met de Arbeidsmarktmonitor Sport is het ook mogelijk om naast het perspectief van de afgestudeerden (aanbodzijde) in dit onderzoek ook inzicht te geven (3) in het perspectief van werkgevers op opgeleide sport- en beweegprofessionals (vraagzijde) en (4) het perspectief van afgestudeerden van de mbo-sportopleidingen.

In de periode september tot en met november 2008 zijn gegevens verzameld bij afgestudeerden van de hbo-sportinstituten door middel van telefonische enquêtering. Aangevuld met informatie uit deskresearch en onderzoek onder mbo-afgestudeerden en werkgevers (uit de Arbeidsmarktmonitor Sport 2008) levert dit een veelheid aan informatie op. Met behulp van deze informatie en door het uitvoeren van uitgebreide analyses is deze eindrapportage tot stand gekomen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 van deze rapportage is een aantal relevante achtergronden van het onderzoek beschreven, waarmee uitkomsten in de juiste context kunnen worden geplaatst. Daarna is in hoofdstuk 2 de onderzoeksopzet weergegeven. De uitkomsten van het onderzoek onder de afgestudeerden zijn uitgewerkt in de hoofdstukken 3 tot en met 5. In hoofdstuk 3 wordt duidelijk waar de afgestudeerden terecht zijn gekomen en voor welke vervolgopleidingen en banen ze hebben gekozen. Daarna is in hoofdstuk 4 de beleving van afgestudeerden beschreven over de aansluiting van opleiding en gevolgde stages op de arbeidsmarkt. Tot slot zijn in hoofdstuk 5 aanvullende perspectieven beschreven van de afgestudeerden met betrekking tot de LO-opleidingen en met betrekking tot de realisatie van combinatiefunctionarissen. In hoofdstuk 6 is een beknopt

⁸ Lucassen & Van der Werff (2006). De dynamiek van de sportarbeidsmarkt. 's Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut

overzicht gemaakt van de belangrijkste uitkomsten van gelijktijdig uitgevoerd onderzoek onder afgestudeerden van mbo-sportopleidingen en werkgevers. Dit sluit naadloos aan op de resultaten van het onderzoek bij de hbo-sportopleidingen, waardoor een compleet beeld ontstaat van het arbeidsmarktperspectief van de hbo-sportopleidingen. Hoofdstuk 7 is gewijd aan de conclusies. De rapportage wordt afgesloten met vijf aanbevelingen in hoofdstuk 8. Deze aanbevelingen geven richting aan het verder verbeteren van het arbeidsmarktperspectief van afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen.

1. Achtergronden van het onderzoek

In dit hoofdstuk is een aantal relevante achtergronden van het onderzoek beschreven. Hiermee kunnen de resultaten van het onderzoek onder afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen beter geplaatst worden. De eerste twee paragrafen van dit hoofdstuk richten zich op de arbeidsmarkt van afgestudeerde hbo'ers in het algemeen (1.1) en de arbeidsmarkt sport en bewegen (1.2). Daarna is een aantal landelijke ontwikkelingen in de wereld van sport, bewegen en onderwijs uitgewerkt (1.3). Deze zijn van belang voor de ontwikkeling van de arbeidsmarkt sport en bewegen en de hbo-sportopleidingen. Het is geen uitputtend overzicht, maar het overzicht biedt wel een select aantal kaders waarbinnen het onderzoek is uitgevoerd.

1.1 Arbeidsmarkt en hbo-opleiding

In 2007 is er een onderzoek uitgevoerd onder hbo-afgestudeerden die zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt (afstudeerjaar 2005/ 2006). Uit dat onderzoek blijkt dat hbo'ers gemakkelijk toegang hebben tot de arbeidsmarkt. 85 procent van de afgestudeerden vindt een functie op hbo-niveau en 84 procent een baan die past bij de opleidingsrichting. In totaal vindt 74 procent van de afgestudeerden een baan die past bij zijn of haar opleidingsniveau en opleidingsrichting. Ruim driekwart van de afgestudeerden vindt dat ook de opleiding goed aansluit bij de arbeidsmarkt. Slechts 3,1 procent van de afgestudeerden is werkloos. Van alle hbo'ers heeft meer dan een kwart (26%) een mbo-opleiding als vooropleiding. Niet alle hbo'ers zijn na hun opleiding uitgeleerd. Een derde gaat direct na de opleiding of later een vervolgopleiding doen. 31 procent van de studenten doet dit op hbo-niveau en ruim tweederde (68%) op wo-niveau.⁹

De hogescholen streven er naar om voor een grote en diverse groep dé toegangspoort te zijn naar het hoger onderwijs. Er zijn uiteenlopende motieven voor het streven naar een hoger opgeleide beroepsbevolking, het is niet alleen een economische noodzaak. Daarbij willen de hogescholen dat zoveel mogelijk studenten die instromen in het hbo hun opleiding succesvol afsluiten. In navolging hiervan is de mate van tevredenheid van de studenten van hogescholen over hun opleiding erg belangrijk. Tevredenheid zegt iets over de kwaliteit van de hogescholen en de kwaliteit van de opleiding is weer van belang voor de kansen van afgestudeerden op de arbeidsmarkt. Er is daarom een landelijk tevredenheidsonderzoek uitgevoerd onder studenten van hogescholen. Uit de uitkomsten van dit onderzoek blijkt dat 60 procent van de studenten tevreden is over de inhoud van de opleiding en 63 procent over de docenten. Verder vindt bijna tweederde van de studenten dat zijn of haar opleiding voldoende aansluit bij de beroepspraktijk. Ruim de helft van de studenten is positief over de mogelijkheden voor beroepsoriëntatie op de opleiding, bijna 20 procent is hier juist negatief over. Over de wijze waarop getoetst en beoordeeld wordt is men negatiever. Over het algemeen vinden de studenten dat de organisatie van de opleiding beter moet. Zaken die in de ogen van studenten verbeterd moeten worden liggen

⁹ G.W.M. Ramaekers (2008). HBO-monitor 2007. Den Haag: HBO-Raad

vooral op het gebied van informatievoorziening en communicatie.¹⁰ Een aantal van de aspecten die in het tevredenheidsonderzoek onder alle hbo'ers is bevraagd is ook aan bod gekomen in het onderzoek onder afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen. Hierdoor kan het algemene oordeel vergeleken worden met het oordeel van de afgestudeerden aan hbo-sportopleidingen.

1.2 De arbeidsmarkt sport en bewegen

De arbeidsmarkt sport en bewegen is grofweg in drie verschillende sectoren in te delen, namelijk:¹¹

- Sportverenigingen
- branche-eigen (sportbonden en –koepels; sportscholen en fitnesscentra; zwembaden; overheidsdiensten m.b.t. sport, outdoor);
- aanpalend (toerisme & recreatie; onderwijs; zorg & welzijn; justitie, politie, brandweer en defensie)

Sportverenigingen nemen in dit rijtje een bijzondere plaats in. Sportverenigingen verschillen van de andere sectoren aangezien zij voornamelijk uit vrijwilligers bestaan. Met de bijna 30.000 sportverenigingen in Nederland zijn zij wel een belangrijke sector voor de arbeidsmarkt sport en bewegen. Brancheorganisaties hebben in tegenstelling tot sportverenigingen relatief veel professionals in sportgerelateerde functies aan het werk. De aanpalende sector onderscheidt zich weer van de andere twee sectoren doordat binnen de aanpalende sector de sport meer middel dan doel is. Bekeken over alle organisaties bevinden de meeste banen voor sportprofessionals zich in het onderwijs (aanpalende sector). Het zijn onder meer vakleerkrachten lichamelijke opvoeding werkzaam. Volgens een schatting uit 2006 werken er in totaal ongeveer 250.000 betaalde medewerkers in sportgerelateerde functies verdeeld over 173.000 fte's in deze sectoren¹².

Werknemers starten op verschillende manieren met een baan op de arbeidsmarkt sport en bewegen. Een groot deel van deze werknemers bestaat uit afgestudeerden vanuit sportopleidingen op onderwijsinstellingen. Steeds meer leerlingen kiezen voor een opleiding op het gebied van sport en bewegen. De opleidingen worden aangeboden op verschillende opleidingsniveaus. Zo zijn er enkele universiteiten die een sportgerelateerde opleiding aanbieden. Verder zijn er zes hogescholen die sportopleidingen aanbieden en 34 regionale opleidingscentra die de opleiding sport en bewegen aanbieden.¹³

¹⁰ HBO-Raad (2008). Factsheet Studententevredenheidsonderzoek 2008. Den Haag: HBO-Raad

¹¹ Van der Werff, H. & Lucassen, J. (2006). Arbeidsmarktmonitor Sport 2006. Tilburg/'s Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut

¹² Calibris (2006). Landelijke rapportage sport en bewegen. Bunnik: Calibris

¹³ Calibris (2008). Leerlingenaantallen ROC's Sport en Bewegen 5 sept. 08. Interne publicatie

1.3 Ontwikkelingen in het werkveld sport en bewegen

Er worden in deze paragraaf grofweg vier ontwikkelingen beschreven, namelijk de verbreding van het werkveld van de hbo-sportopleidingen, uiteenlopende overheidsmaatregelen, de toename van mbo-sportopleidingen en de doorstroom uit mbo-opleidingen naar hbo-opleidingen.

Verbreding van het werkveld van hbo-sportopleidingen

De hbo-sportinstituten zijn vooral bekend geworden als Academies voor lichamelijke opvoeding (Alo's). De vijf academies bestonden uit een opleiding die opleidde tot eerstegraads bevoegde leraren lichamelijke opvoeding (lerarenopleiding LO). Inmiddels is er een zesde 'academie' actief. In de afgelopen vijftien jaar zijn alle hbo-sportinstituten gestart met andersoortige opleidingen dan de lerarenopleiding LO. Er zijn opleidingen gerealiseerd op het terrein van sportbeleid en -management (SBM-opleidingen), die overigens behoorlijk verschillen van inhoud en naam (sport en bewegen; sportmanagement; sport, management en ondernemen; sport, gezondheid en management; sport- en bewegingseducatie). Daarnaast is er op één instituut een therapeutische opleiding genaamd bewegingsagogie en psychomotorische therapie. Met de start van nieuwe hbo-sportopleidingen is ook het werkveld waarvoor wordt opgeleid behoorlijk verbreed. Met de lerarenopleidingen LO lag de focus namelijk alleen op beroepen in onderwijsinstellingen, terwijl de SBM-opleidingen zich meer richten op de vrijetijdssector, sportorganisaties en het (gemeentelijk) beleid.

Naast de start van nieuwe opleidingen op de hbo-sportinstituten is ook de lerarenopleiding LO veranderd. Dit omdat het beroep van de docent lichamelijke opvoeding is veranderd. Waar het voorheen alleen ging om het aanbod van veilige en betekenisvolle activiteiten tijdens de gymles, gaat het nu ook om het inleiden van jeugdigen in alle facetten van de Nederlandse bewegingscultuur. Dit betekent onder meer dat het niet alleen gaat om bewegen en sport in de gymles, maar ook op andere momenten op school en zelfs na school. De docent lichamelijke opvoeding speelt dus ook een steeds grotere rol op die momenten buiten de gymles. Zo is de docent steeds vaker betrokken bij de organisatie van een naschools sportaanbod, maar ook bij schoolsporttoernooien, naschoolse opvang, buurtsport, sportverenigingen wordt de kennis en kunde van de docent lichamelijke opvoeding ingezet. Dat de hbo-sportinstituten hier ook op inspelen blijkt onder meer uit het aanbod van nieuwe verbredende keuzevakken en stages op het terrein van BOS (buurt-onderwijs-sport).

Uiteenlopende overheidsmaatregelen

De rijksoverheid in Nederland onderkent het maatschappelijk belang van sport en bewegen, wat onder meer tot uiting komt in de uiteenlopende projecten en regelingen die zij is gestart. De bestedingen van de rijksoverheid aan sport en bewegen nemen sinds de jaren '90 van de vorige eeuw gestaag toe. Alle beleidsvoornemens zijn uitgewerkt in de sportnota 'Tijd voor sport' en de uitvoeringsnota 'Samen voor sport'.¹⁴

¹⁴ Ministerie van VWS (2005). Samen voor sport. Uitvoeringsprogramma van de kabinetsnota "Tijd voor sport – Bewegen, Meedoen, Presteren". Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Hierna zal worden ingegaan op vier specifieke overheidsmaatregelen die zijn doorgevoerd en van invloed zijn op de arbeidsmarkt sport en bewegen en de hbo-sportopleidingen:

- Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (NASB)

Het NASB is door de rijksoverheid ingezet om er uiteindelijk voor te zorgen dat meer Nederlanders voldoen aan de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen (NNGB). Belangrijkste reden hiervoor is het bestrijden van de gezondheidsrisico's die gepaard gaan met te weinig bewegen. Het meest in het oog springend is de grote toename van overgewicht onder de jeugd. Vanuit het NASB worden uiteenlopende interventies ontwikkeld en uitgevoerd vanuit een aantal specifieke settings: school, sport, zorg, werk en wijk. Van (onder meer hbo-opgeleide) sport- en beweegprofessionals wordt verwacht dat zij interventies moeten kunnen organiseren en uitvoeren.

- Alliantie School en Sport

In 2008 is de Alliantie School en Sport opgeheven na een aantal jaren (vanaf 2005) waarin NOC*NSF en de Ministeries van OCW en VWS impulsen hebben gegeven om te zorgen voor samenwerking van school- en sportorganisaties aan het meer sporten en bewegen van de jeugd. Door initiatieven te versterken, innovatie te stimuleren en drempels weg te nemen beoogde de Alliantie bruggen te slaan tussen school en sport. Het uiteindelijke doel is te zorgen dat 90% van de leerlingen op of rond school dagelijks kan sporten en bewegen. Om dit te kunnen realiseren is een centrale rol weggelegd voor de leraar LO.¹⁵ Hoewel de Alliantie inmiddels is opgeheven, heeft de Alliantie wel gezorgd voor blijvende aandacht en inzet om de samenwerking tussen school- en sportorganisaties te versterken.

- Impuls brede scholen, sport en cultuur – Combinatiefuncties

Met de rijksregeling Impuls brede scholen, sport en cultuur beoogt de rijksoverheid om in de periode 2008-2012 maar liefst 2.500 fte aan combinatiefuncties te realiseren. Dit zijn banen voor sport- en beweegprofessionals die in dienst zijn bij één werkgever, maar werkzaam zijn in twee verschillende werkvelden. Uitvoering vindt plaats via de Nederlandse gemeenten, die de regeling vaak ervaren als een opvolger van de afgesloten Breedtesportimpuls (BSI) en de BOS-impuls (buurt-onderwijs-sport). De opzet is echter anders en de bedoeling van de rijksoverheid is ook dat de combinatiefuncties juist niet de bestaande banen van de uitvoerders van BOS-projecten overnemen. Er wordt gestreefd naar nieuwe banen. Hierdoor wordt ook de arbeidsmarkt sport en bewegen groter.

- Beperkte lesbevoegdheid Pabo-afgestudeerden

Op de basisscholen in Nederland worden de gymlessen in de meeste gevallen gegeven door de groepsleerkracht. Sinds 2002 mogen echter afgestudeerden van de Pabo niet zondermeer zelfstandig

¹⁵ Alliantie 'School en Sport samen sterker' (2007). Implementatieplan 2005/ 2006, 2006/ 2007 en 2007/ 2008. Den Haag: Alliantie.

gymlessen verzorgen. Zij krijgen deze bevoegdheid nu niet eerder dan dat zij een aanvullend onderwijsprogramma succesvol afsluiten of de lerarenopleiding LO succesvol hebben afgerond. Gezien deze ontwikkelingen zullen er op de basisscholen waarschijnlijk steeds minder leraren aanwezig zijn met de bevoegdheid om zelfstandig gymles te geven. Dit kan betekenen dat de vraag naar leraren lichamelijke opvoeding afgestudeerd aan de hbo-sportinstituten toeneemt.

Toename van mbo-sportopleidingen

Het mbo kent van oudsher de opleiding tot sportleider, verzorgd door het CIOS (Centraal Instituut Opleidingen Sportleiders). Er zijn CIOS-opleidingen vanuit vijf locaties (Arnhem, Goes, Haarlem, Heerenveen, Sittard). Sinds 2002 is in het mbo een nieuw opleidingsstelsel sport en bewegen van kracht, waardoor er inmiddels meer dan 30 ROC's zijn gestart met een opleiding Sport en Bewegen. Het aantal deelnemers is dan ook explosief gestegen van bijna 4.000 deelnemers voor 2002 op de vijf CIOS-opleidingen, tot inmiddels ruim 15.000 deelnemers. Dit roept vragen op over de werkgelegenheid van de groeiende groep gediplomeerden van de mbo-sportopleidingen en de doorstroom naar verwante hbo-sportopleidingen.

Doorstroom van mbo-sportopleidingen naar hbo-sportopleidingen

Vanuit landelijke en Europese politieke doelen wil men de doorstroom van mbo naar hbo verbeteren. Daarmee wordt gestreefd naar het reduceren van voortijdig schoolverlaten en naar een toename van het aantal afgestudeerden in het hoger onderwijs. Zo wil Nederland voldoen aan de zogenoemde Lissabon-doelstellingen die in Europees verband zijn vastgesteld. De verwachting van de Onderwijsraad in 2007 was dat het aantal leerlingen dat doorstroomt van mbo naar hbo op korte termijn zal stabiliseren. Uit een inventariserend onderzoek blijkt dat de relatie tussen mbo- en hbo-sportopleidingen verbeterd is maar tegelijk niet optimaal is, dat opgestarte doorstroominitiatieven zeer van elkaar verschillen en dat mbo- en hbo-sportopleidingen onvoldoende inzicht hebben in elkaars onderwijs.¹⁶ Zowel de arbeidsmarktproblematiek als de doorstroomproblematiek is erg relevant voor de inhoud en opbouw van de hbo-sportopleidingen.

¹⁶ Hilhorst, Boers & Steenbergen (2008). Een 1-2'tje tussen MBO en HBO. Nijmegen: Kennispraktijk

2. Onderzoekopzet

In hoofdstuk 2 wordt omschreven op welke wijze het onderzoek is uitgevoerd. In paragraaf 2.1 worden de onderscheiden fases in het onderzoek beschreven. Vervolgens wordt in paragraaf 2.2 de respons en betrouwbaarheid weergegeven. Door de weergave van de respons, non-respons en achtergronden van de afgestudeerden wordt bepaald in welke mate het onderzoek betrouwbaar en representatief is.

2.1 Opzet en werkwijze

In de inleiding zijn de onderzoeksdoelen al even weergegeven. Doel van dit onderzoek is om inzichtelijk te maken (1) waar op de arbeidsmarkt afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen werkzaam zijn en (2) in hoeverre hun werkzaamheden aansluiten op de gevolgde hbo-sportopleiding. Door de samenwerking met de Arbeidsmarktmonitor Sport is het ook mogelijk om naast het perspectief vanuit de afgestudeerden (aanbodzijde) in dit onderzoek ook inzicht te geven (3) in het perspectief van werkgevers op opgeleide sport- en beweegprofessionals (vraagzijde) en (4) het perspectief van afgestudeerden van de mbo-sportopleidingen.

Om de onderzoeksdoelen te realiseren is de volgende fasering aangehouden:

- a. Deskresearch, afstemming en vragenlijst opstellen (mei-aug. 2008)
- b. Telefonisch enquêteren afgestudeerden hbo-sportopleidingen (sep.-nov. 2008)
- c. Analyse en opmaken van onderzoeksresultaten (nov.-dec. 2008)
- d. Afstemming resultaten mbo en werkgevers en opmaken eindrapportage (jan.-mrt. 2009)

De verschillende fases zullen hierna nader worden toegelicht:

- a. Deskresearch, afstemming en vragenlijst opstellen

Hier is nagegaan wat er al bekend is over relevante ontwikkelingen zoals de omvang van de arbeidsmarkt en de realisatie van combinatiefuncties. Dit ‘vooronderzoek’ is overigens niet alleen gericht op het vergaren van bestaande informatie over de arbeidsmarkt, maar doet ook dienst als onderbouwing voor het stellen van de juiste vragen bij de uitvoering van het veldonderzoek.

Afstemming is in dit onderzoek erg belangrijk geweest. Vooral in de beginfase is door de onderzoekers en opdrachtgevers van dit onderzoek nauw contact geweest met de onderzoekers en opdrachtgevers van de Arbeidsmarktmonitor Sport. Het resultaat hiervan is bijvoorbeeld dat aan hbo-afgestudeerden dezelfde vragen zijn gesteld als aan mbo-afgestudeerden. Ook de onderzoeksmethoden en doelgroepen zijn op elkaar afgestemd, zodat de resultaten goed vergelijkbaar zijn.

b. Telefonisch enquêteren afgestudeerden hbo-sportopleidingen

Het veldwerk van dit onderzoek bestaat uit afname van telefonische enquêtes bij afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen. Hiermee zijn antwoorden verkregen op in elk geval de vooraf opgestelde onderzoeksvragen:

- Hoe ziet het dienstverband van afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen eruit? (fulltime, sector onderwijs, po/ vo/ mbo, duaal, niveau, kerntaken etc.)
- Hoe lang duurt het voordat afgestudeerden van de opleidingen een baan vinden?
- Hoe schatten afgestudeerden van de LO-opleidingen ontwikkelingen in, over de omvang van de arbeidsmarkt? Ontstaat de komende jaren een tekort of overschot aan leraren LO?
- Hoe kijken afgestudeerden van LO-opleidingen aan tegen de realisatie van combinatiefunctionarissen?
- Zien de afgestudeerden redenen om de huidige instroom te verhogen of te verlagen?
- Zijn afgestudeerden van de opleidingen tevreden over hun baan?
- Volgen afgestudeerden van de opleidingen een vervolgopleiding of hebben zij die gevolgd?
- Hoe vinden afgestudeerden van de opleidingen de aansluiting van de opleiding op datgene wat ze nu doen?
- Zijn er regionale verschillen op de bovenstaande vragen tussen de hbo-sportopleidingen?
- Zijn er verschillen tussen afgestudeerden uit verschillende jaren (1 jaar afgestudeerd ten opzichte van 2 en 4 jaar afgestudeerd)?
- Hoe ziet de arbeidsmarkt- en opleidingsvraag eruit van werkgevers van sport- en beweegprofessionals (uit werkgeversonderzoek in Arbeidsmarktmonitor Sport)?

Onderzoeksmethode: telefonische enquêtering

Om inzicht te krijgen in de (arbeidsmarkt)situatie van een groot aantal afgestudeerden is een vragenlijst ontwikkeld. Om representatieve uitspraken te kunnen doen is een kwalitatieve opzet hier niet toereikend. Door vragenlijsten telefonisch af te nemen kan in een relatief kort tijdsbestek een groot aantal mensen worden bevraagd over uiteenlopende aspecten van opleiding en arbeidsmarkt.

Onderzoekseenheden: afgestudeerden van 3 studiejaren

Om antwoord te krijgen op onderzoeksvragen is een vragenlijst afgenomen onder afgestudeerden (alumni) van de LO-opleidingen en SBM-opleidingen op vijf hbo-sportinstituten. Alleen bij de HAN zijn geen afgestudeerden bevraagd, omdat de sportopleidingen hier relatief jong zijn en voor 2008 een gering aantal afgestudeerden hebben. Afgestudeerden van drie studiejaren (2003/2004 – 2005/2006 – 2006/2007) zijn bevraagd (1, 2 en 4 jaren terug). Hiermee kunnen resultaten worden vergeleken tussen afgestudeerden op deze drie jaren, waardoor mogelijk patronen ontstaan. Als afgestudeerden bijvoorbeeld tevreden zijn op een bepaald aspect, maar de tevredenheid steeds minder is geworden dan is dat belangrijk om te weten.

c. Analyse en opmaken van onderzoeksresultaten

Met behulp van telefonische enquêtering zijn respondenten benaderd voor deelname aan het onderzoek. In de telefooncentrale bepaalde de computer willekeurig uit een databestand met gegevens van afgestudeerden wie is benaderd, waarna de enquêteurs achtereenvolgens vragen stelden en uitkomsten direct invoerden in de computer. Er zijn bandbreedtes aangehouden om te zorgen voor een acceptabele respons over afstudeerjaren, opleidingen en instituten. De onderzoekers hebben de uiteindelijke analyses uitgevoerd door gebruik te maken van het computerprogramma SPSS.

d. Afstemming resultaten mbo en werkgevers en opmaken eindrapportage

Na uitvoerige analyse van de onderzoeksresultaten is dit uitgewerkt in de voorliggende rapportage. Daarnaast is, in het kader van de Arbeidsmarktmonitor Sport, onderzoek uitgevoerd onder mbo-afgestudeerden en werkgevers in de sport. Doordat aan de mbo-afgestudeerden dezelfde vragen zijn gesteld als aan de hbo-afgestudeerden uit dit onderzoek is het mogelijk om verschillen en overeenkomsten te achterhalen. Ook is het belangrijk dat het beeld van de afgestudeerden over de arbeidsmarkt aansluit op het beeld van de werkgevers in de sport.

2.2 Respons en representativiteit

Respons en non-respons

Afgestudeerden aan HBO-sportopleidingen van de afstudeerjaren 2003/2004, 2005/2006 en 2006/2007 (1, 2 en 4 jaar terug) zijn in de periode september tot en met november 2008 benaderd voor een telefonisch interview. Daarin is gevraagd naar de gevolgde (voor)opleiding, stage, vervolgopleiding, loopbaangeschiedenis, huidige functie(s) en daarvoor gevraagde opleidingseisen, alsook naar eventuele perioden zonder werk.

Met de uitstroomgegevens van de HBO Raad, en uitgaande van een foutenmarge van 5 procent en een betrouwbaarheidsmarge van 95 procent, is voor de drie afstudeerjaren een benodigde steekproef berekend van 337.

De HBO-sportopleidingen hebben contactgegevens aangeleverd over de afgestudeerden. De respons valt met 729 respondenten flink hoger uit dan het beoogde aantal.

Tabel 2.1 – Respons afgestudeerden hbo-sportopleidingen

Afstudeerjaar	% van totaal	Aantal (n)
2003-2004	27	198
2005-2006	31	228
2006-2007	41	302
Onbekend	0	1
Totaal	100	729

De verdeling van de respons over de afstudeerjaren is niet evenredig, zie tabel 2.1. Van het laatste afstudeerjaar is de respons het grootst ($n = 302$). Uiteindelijk was er één persoon niet in te delen in een afstudeerjaar. De antwoorden van deze persoon worden in de verdere beschrijving in het hoofdstuk niet telkens apart beschreven, maar worden wel meegenomen in de totalen. De verdeling over de afstudeerjaren heeft voor een deel te maken met de kwaliteit van de aangeleverde gegevens door de deelnemende hogescholen. Er zijn bijvoorbeeld van enkele opleidingen van het afstudeerjaar 2003/ 2004 geen contactgegevens ontvangen.

De non-respons van het onderzoek is vrij groot en bestaat uit 581 personen, zij zijn benaderd maar dit contact heeft uiteindelijk geen bruikbare gegevens opgeleverd. Van deze 581 personen hebben 318 personen in het telefoongesprek aangegeven niet mee te willen werken aan het onderzoek en zijn de overige 263 personen niet bereikt. De meest voorkomende reden (36%) voor het niet bereiken van respondenten is een foutief telefoonnummer. Ook blijkt een aanzienlijke groep (26%) niet tot de doelpopulatie van afgestudeerden aan hbo-sportopleidingen te behoren. Wanneer de respons wordt berekend aan de hand van het aantal daadwerkelijk bereikte respondenten dan is het responspercentage 70 procent. Dit percentage is berekend op basis van een deelname van 729 personen van een totale groep van 1047 personen ($729 + 318$).

Achtergrondkenmerken van de respondenten

In bijlage 1 wordt de samenstelling getoond van de steekproef uit dit onderzoek naar sociale achtergrondkenmerken en vooropleiding. Ruim de helft (57%) van de respondenten is man. De gemiddelde leeftijd is 26 jaar. Vrijwel alle respondenten (100%) rekenen zichzelf tot de Nederlandse bevolkingsgroep. Slechts een enkeling rekent zichzelf tot een andere bevolkingsgroep: Surinaams/Antilliaans/Arubaans ($n=1$), Turks ($n=1$) en anders ($n=3$). Ook is de samenstelling van de steekproef weergegeven naar kenmerken van de vooropleiding(en) die respondenten hebben gevolgd. Als vooropleiding hebben afgestudeerden aan hbo-sportopleidingen doorgaans de HAVO gevolgd (61%). Verder is 18 procent afkomstig uit het mbo en eveneens 18 procent uit het VWO. Het aandeel van de instroom uit het mbo is na 2003/ 2004 groter geworden en vervolgens gestabiliseerd (zie bijlage 1).

In bijlage 2 is de precieze verdeling weergegeven van de verdeling van de respondenten naar opleiding (LO- of SBM-opleiding) en instituut. Hieruit blijkt dat viervijfde van de afgestudeerden (80%) een lerarenopleiding LO volgde. Een vijfde (20%) volgde bij een SBM-opleiding in het hbo. Als we het afstudeerjaar 2006/ 2007 echter vergelijken met het afstudeerjaar 2003/ 2004, dan wordt het aandeel van andere richtingen groter. Voor dit vragenlijstonderzoek zijn respondenten benaderd bij vijf verschillende hbo-sportinstituten gevestigd in Tilburg/Sittard, Den Haag, Groningen, Amsterdam en Zwolle. Naast de vijf genoemde hogescholen biedt ook de Hogeschool Arnhem-Nijmegen de hbo-sportopleidingen aan, maar deze opleidingen zijn recent gestart en hebben pas vanaf 2006 hun eerste afgestudeerden.

Betrouwbaarheid en representativiteit van de onderzoeksgegevens

Door de cijfers over aantal afgestudeerden van de HBO Raad te koppelen aan de gerealiseerde respons in dit onderzoek kunnen hier uitspraken worden gedaan over de betrouwbaarheid van het onderzoek. De totale populatie afgestudeerden aan de hbo-sportopleidingen in de drie afstudeerjaren bestaat (bron: HBO Raad) uit $698 + 967 + 1.025 = 2.690$ (2004, 2006 en 2007). Met een respons van 729 is het betrouwbaarheidsniveau hoog met 99% (standaard is 95%). Als vervolgens naar de drie afstudeerjaren afzonderlijk wordt gekeken dan loopt dit op van 90 procent in 2003-2004 tot 95 procent in 2006/ 2007. Uitspraken over de totale groep zijn dus zeer betrouwbaar, terwijl uitspraken per afstudeerjaar redelijk betrouwbaar zijn.

Vervolgens kunnen achterliggende gegevens van de HBO Raad vergeleken worden met de spreiding van afgestudeerden op de achtergrondkenmerken uit de vorige paragraaf. Dit lijkt goed overeen te komen met de spreiding in de totale populatie. Zo heeft ieder hbo-sportinstituut minimaal een aandeel van 12 procent van de totale respons van afgestudeerden. Daarnaast sluit de groei van het aandeel studenten dat een SBM-opleiding volgt ook redelijk aan op de absolute en relatieve groei van dit aantal gediplomeerden volgens de cijfers van de HBO Raad. Tot slot kan nog naar geslacht en etniciteit van populatie en steekproef worden gekeken. De man/vrouw-verhouding van 55 procent/ 45 procent uit de cijfers van de HBO Raad komt vrij goed overeen met de 57 procent/ 43 procent in de steekproef van dit onderzoek. Wat betreft etniciteit gaat dit niet helemaal op. In de steekproef rekent afgerond 100 procent zich tot de bevolkingsgroep Nederlands, terwijl de cijfers van de HBO-Raad aangeven dat ongeveer 92 procent als allochtoon wordt getypeerd. Hoewel de vergelijkbaarheid van deze cijfers beperkt is, lijken autochtonen in de steekproef enigszins oververtegenwoordigd.¹⁷ Met inachtneming van de hiervoor geplaatste kanttekeningen kan de onderzoeksgroep van gediplomeerden van hbo-sportopleidingen behoorlijk representatief worden genoemd.

¹⁷ In het onderzoek is gevraagd naar 'tot welke bevolkingsgroep reken jij jezelf', terwijl de HBO-Raad spreekt over etniciteit en de categorieën 'Autochtoon, niet-westers, westers en onbekend' onderscheidt.

3. Afgestudeerden LO en SBM in het werkveld

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van het onderzoek onder afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen beschreven. Duidelijk wordt waar de afgestudeerden van de LO- en SBM-opleidingen in Nederland terecht komen, zowel direct na afronding van de studie als vier jaar na afstuderen. Nadat kort wordt ingegaan op de studenten die een vervolgopleiding uitvoeren, wordt wat uitgebreider stilgestaan bij de functies op de arbeidsmarkt waar afgestudeerden werkzaam zijn. In de weergave van de resultaten wordt meestal eerst een totaalplaatje gegeven van de uitkomsten van de gehele onderzoeksgroep (n = 729). Daarna wordt steeds iets uitvoeriger ingegaan op verschillen tussen afgestudeerden uit 2003/ 2004, 2005/ 2006 en 2006/ 2007 (1, 2 en 4 jaar geleden), verschillen tussen LO- en SBM-opleidingen en verschillen tussen de HBO-sportinstituten.

3.1 Uitstroombestemming

Direct na het afstuderen bij de gevolgde LO- of SBM-opleiding start 20 procent van de afgestudeerden met een vervolgopleiding en 80 procent stroomt in op de arbeidsmarkt. Een groep van 14 procent van de afgestudeerden besluit om later alsnog te starten met een vervolgopleiding. Uiteindelijk is 34 procent (n = 248) van de respondenten gestart met een vervolgopleiding en is 66 procent (n = 481) na afstuderen naar de arbeidsmarkt gegaan zonder vervolgopleiding en verblijft daar ten tijde van het onderzoek, september-november 2008, nog steeds. Studenten die niet direct na afstuderen bij de gevolgde LO- of SBM-opleiding toch nog starten met een vervolgopleiding doen dit gemiddeld 18 maanden na het behalen van hun diploma.

Er zijn geen noemenswaardige verschillen wat betreft de uitstroombestemming direct na afstuderen tussen de drie afstudeerjaren en tussen afgestudeerden van de LO- en SBM-opleidingen. Als gekeken wordt naar de studenten die op enig moment een vervolgopleiding volgen dan zijn er wel enkele verschillen. Zo is 39 procent van de afgestudeerden uit 2003/ 2004 gestart met een vervolgopleiding ten opzichte van 32 en 33 procent in respectievelijk 2005/ 2006 en 2006/ 2007. Ook blijkt dat uiteindelijk 32 procent van de afgestudeerden van LO-opleidingen ten opzichte van 41 procent van de afgestudeerden van de SBM-opleidingen voor een vervolgopleiding kiest. Hoewel verschillen tussen de instituten vooral indicatief zijn, zijn deze wel aanwezig. Zo ontstaat het beeld dat relatief veel afgestudeerden van de Fontys Sporthogeschool een vervolgopleiding starten (50%) en relatief weinig afgestudeerden van de Haagse Hogeschool (24%).

In de volgende twee paragrafen wordt nader ingegaan op de kenmerken van vervolgopleidingen (3.2) en van de banen van afgestudeerden (3.3).

3.2 Vervolgopleiding

In deze paragraaf zijn de kenmerken van de vervolgopleidingen beschreven van afgestudeerden die direct of na enige tijd zijn gestart met een vervolgopleiding (n = 248). Zoals ook uit tabel 3.1 duidelijk wordt, kiest gemiddeld 40 procent van de afgestudeerden voor een sportgerelateerde vervolgopleiding (n = 98) en 60 procent voor een andersoortige vervolgopleiding (n = 150). Sportgerelateerd wil hier zeggen dat er een duidelijke link is met sport en bewegen. De LO- en SBM-opleidingen zijn zeer divers, maar hebben gemeenschappelijk dat de opleiding zich richt op beweging- en sportdeskundigheid. Zo zijn studies als fysiotherapie, bewegingswetenschappen en sportmanagement wel getypeerd als sportgerelateerd en studies als gezondheidswetenschappen, docent biologie en bestuurskunde niet. Verder kiest een groot deel van de afgestudeerden die verder studeert wederom voor een bachelor/ Hbo-opleiding (66 %) en de helft doet dit wederom in voltijd (50%). De helft van de afgestudeerden studeert dus niet voltijd; wat in de praktijk betekent dat zij vaak naast hun studie ook nog een baan hebben. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de kenmerken van banen en arbeidsmarkt.

Tabel 3.1 - Soort vervolgopleiding, niveau en intensiteit van afgestudeerden die verder studeren naar soort opleiding (percentages)

	LO-opleidingen	SBM- opleidingen	Totaal
Soort vervolgopleiding			
Sportgerelateerde opleiding	43	27	40
Andere vervolgopleiding	57	73	60
Niveau			
Bachelor/HBO	69	57	66
Master/WO	24	36	27
Overig	7	7	7
Intensiteit			
Voltijd	48	56	50
Deeltijd	48	30	44
Duaal	4	14	7

Uit tabel 3.1 blijken enkele verschillen wat betreft de kenmerken van vervolgopleidingen tussen afgestudeerden van LO-opleidingen (n = 189) en SBM-opleidingen (n = 59). Zo kiezen de afgestudeerden van de LO-opleidingen vaker voor een sportgerelateerde vervolgopleiding, vaker (wederom) voor een bachelor/ Hbo-studie en vaker voor een opleiding in deeltijd. Omgekeerd geldt dat afgestudeerden van SBM-opleidingen vaker voor een niet-sportgerelateerde vervolgopleiding, een master/ WO-studie en een opleiding in voltijd. Tot slot zijn er nog enkele verschillen tussen de verschillende opleidingsinstituten. Zo kiezen afgestudeerden van de

Haagse Hogeschool relatief vaak voor een sportgerelateerde vervolgopleiding (62%). Afgestudeerden van de Haagse Hogeschool kiezen ook relatief weinig een master/ WO-studie (10%) en vaak een andersoortige opleiding (19%) dan bachelor of master. Tot slot blijkt dat afgestudeerden van de Fontys Hogeschool en van de Haagse Hogeschool vaker dan gemiddeld kiezen voor een opleiding in deeltijd (57% en 62%) in plaats van in voltijd.

Er is vervolgens nog nagegaan hoe vaak afgestudeerden van LO-opleidingen kiezen voor een SBM-opleiding als vervolgopleiding en vice versa. Van afgestudeerden van LO-opleidingen die starten met een vervolgopleiding kiest 12 procent (n=22) voor een SBM-opleiding als vervolgopleiding. Van afgestudeerden van SBM-opleidingen die starten met een vervolgopleiding kiest 9 procent (n=5) voor een LO-opleiding als vervolgopleiding. Vanwege de kleine aantallen is de betrouwbaarheid van de percentages niet hoog, maar deze getallen geven wel een indicatie van een groep afgestudeerden die hun vervolgopleiding binnen de hbo-sportinstituten hebben gekozen.

In tabel 3.2 is de status weergegeven van de afgestudeerden die een vervolgopleiding zijn gestart (n = 248) ten tijde van het onderzoek (september-november 2008). Logischerwijs zijn afgestudeerden die de hbo-sportopleiding recenter hebben afgerond vaak nog bezig met de opleiding en hebben ze de vervolgopleiding minder vaak afgerond. Wat wel vragen oproept is het gestaag toenemende percentage afgestudeerden dat gestopt is met de vervolgopleiding zonder diploma. Van de afgestudeerden die starten met een vervolgopleiding uit 2003/ 2004 stopt nog 4 procent zonder diploma met de vervolgopleiding, uit 2005/ 2006 is dit 10 procent en uit 2006/ 2007 is het opgelopen tot 15 procent.

Tabel 3.2 - Status van vervolgopleiding van afgestudeerden aan hbo-sportopleidingen, naar afstudeerjaar in percentages

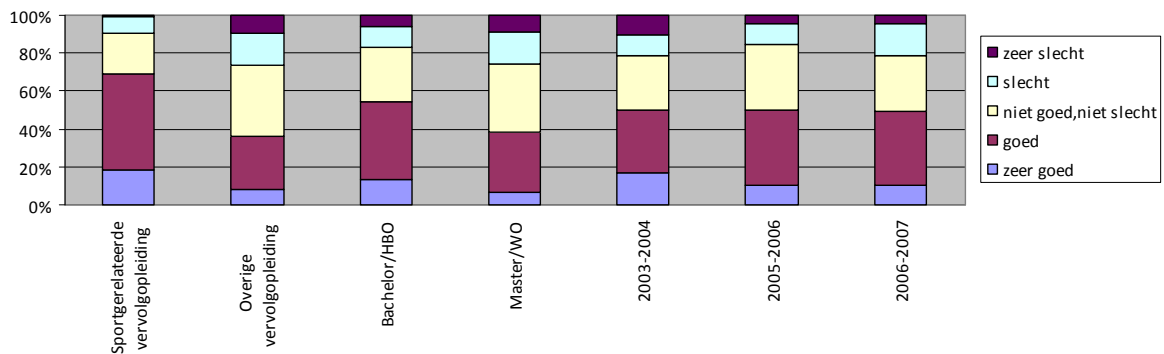
	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal
Status				
Ben nog bezig met deze opleiding	31	56	68	53
Opleiding met diploma afgerond	65	35	16	37
Opleiding zonder diploma gestopt	4	10	15	10

Als vervolgens nog wordt gekeken naar verschillen tussen opleidingen en instituten dan zijn afgestudeerden van de Hogeschool Windesheim relatief wat vaker gestopt met een vervolgopleiding zonder diploma (18%).

In grafiek 3.1 wordt tot slot een oordeel gegeven over de aansluiting van de hbo-sportopleiding op de vervolgopleiding. Hierbij is onderscheid gemaakt naar soort vervolgopleiding, niveau en afstudeerjaar. Wat betreft de eerste twee staven in de grafiek blijkt logischerwijs dat de respondenten van sportgerelateerde vervolgopleidingen de aansluiting beter vinden dan respondenten die andersoortige vervolgopleidingen hebben gevolgd. Daarna zijn HBO en WO naast elkaar gezet. Respondenten die een opleiding in het WO volgen vinden de aansluiting met een vorige opleiding minder goed dan de respondenten die (wederom) een hbo-

opleiding volgen. Tot slot zijn de drie afstudeerjaren naast elkaar weergegeven. Hier worden geen opvallende verschillen waargenomen.

Grafiek 3.1 - Oordeel over de aansluiting hbo-sportopleiding op vervolgopleiding, naar soort vervolgopleiding, niveau en uitstroomcohort

3.4 Banen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de banen van de afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen. Er wordt uitgebreid ingegaan op het aantal banen, welke functies, welke sectoren, met welke kerntaken en het aantal uren.

3.4.1 Aantal (sportgerelateerde) banen

In tabel 3.3 is het aantal banen weergegeven dat respondenten hebben gehad sinds hun afstuderen. Ook is het aantal sportgerelateerde banen bepaald, waarbij het erom gaat dat de baan inhoudelijk met sport en bewegen te maken heeft. Als voorbeeld is aangehaald dat een secretaresse bij de KNVB niet als sportgerelateerde baan wordt getypeerd en ook de 'green keeper' op een golfterrein die zich puur met het gras bezighoudt geldt niet als een sportgerelateerde baan. Een verkoper van sportartikelen wordt wel meegeteld, aangezien deze (enige) sportkennis nodig heeft om zijn taken goed uit te voeren. Wat blijkt is dat afgestudeerden bijna allemaal (99%) een baan hebben gehad sinds hun afstuderen. Gemiddeld heeft 21 procent vier banen of meer gehad.

Tabel 3.3 - Banen (inclusief vrijwilligersbanen) sinds afstuderen oorspronkelijke studie, totale responsgroep

Banen	Totaal	
	Aantal	%
Geen baan	9	1
1 baan	232	32
2 banen	202	28
3 banen	135	19
4 banen of meer	151	21
Minimaal een baan	720	99
Minimaal een sportgerelateerde baan	456	63
	Aantal	%
Totaal aantal banen	1834 banen	100
Totaal aantal sportgerelateerde banen	1274 banen	70

3.4.2. Huidige arbeidsmarktpositie

Tabel 3.3 richt zich op het aantal banen dat de totale groep afgestudeerden sinds het afronden van hun studie heeft gehad. Dit gedeelte richt zich op de huidige arbeidsmarktpositie (sept.-nov. 2008) van de afgestudeerden aan een hbo-sportopleiding die geen vervolgopleiding meer volgen en zich dus volledig op de arbeidsmarkt hebben begeven. Hoewel ook respondenten die op het moment van het onderzoek een vervolgopleiding volgen zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt, mag worden aangenomen dat de arbeidsmarktpositie van respondenten die er voor hebben gekozen verder te studeren verschilt van de afgestudeerden die ervoor hebben gekozen te gaan werken. Resultaten van afgestudeerden die zich volledig op de arbeidsmarkt begeven geven naar verwachting een representatiever beeld van de huidige arbeidsmarktpositie van afgestudeerden aan een hbo-sportopleiding. De afgestudeerden die nog een vervolgopleiding volgen zullen waarschijnlijk minder eisen aan hun baan stellen en eerder tevreden zijn met hun (bij)baan dan afgestudeerden die zich volledig op de arbeidsmarkt begeven.

Tabel 3.4 geeft inzicht in het aantal huidige banen van respondenten die zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt. Van alle afgestudeerden die zich op dit moment op de arbeidsmarkt begeven heeft gemiddeld 98% één of meerdere banen. De werkloosheid is dus laag met gemiddeld 2 procent en de werkloosheid loopt met de tijd af naar 0 procent na vier jaar sinds het afstuderen (2003/ 2004). Bij deze cijfers en banen wordt een baan bestaande uit vrijwilligerswerk voor minimaal 4 uur per week ook meegerekend. Het aandeel vrijwilligersbanen is overigens klein. Later in dit hoofdstuk zal hier nog verder op in worden gegaan.

Driekwart van de respondenten op de arbeidsmarkt heeft een baan en slecht 3% heeft drie banen of meer. Als er naar de verschillende afstudeercohorten wordt gekeken is te zien dat het aandeel respondenten dat geen

baan heeft toeneemt naarmate men korter geleden is afgestudeerd. Als er onderscheid wordt gemaakt naar opleiding van de afgestudeerden, lerarenopleidingen LO of SBM-opleidingen, dan valt op dat het percentage afgestudeerden dat op dit moment een baan heeft iets lager is onder afgestudeerden van de LO-opleidingen dan onder afgestudeerden van de SBM-opleidingen (97% tegenover 99%). Op de Fontys Sporthogeschool is het aandeel respondenten dat op dit moment een baan heeft 100%. Bij de overige instituten varieert dit percentage van 96-98%.

Tabel 3.4 - Aantal huidige (sportgerelateerde) banen per persoon (respondenten die toegetreden zijn tot arbeidsmarkt*)

	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal	
Banen	%	%	%	Aantal	%
Geen baan	0	2	4	13	2
1 baan	75	75	77	451	75
2 banen	22	20	17	118	20
3 banen	2	2	2	12	2
4 banen of meer	1	1	0	3	1
Totaal aantal banen 1 (incl. vrijwilligerswerk)	224 banen	237 banen	275 banen	736	100
Sportgerelateerde banen*	72	78	74	547	75
Gedeeltelijk sportgerelateerde* banen	13	6	7	62	9
Niet sportgerelateerde banen *	15	15	19	122	17
Totaal aantal banen 2 **	223 banen	234 banen	274 banen	731	100
Gemiddeld aantal banen per persoon***	1,3	1,2	1,2	1,2	
Gemiddeld aantal (deels) sportgerelateerde banen per persoon***	1,1	1,1	0,9	1,0	

* Percentage berekend aan de hand van totaal banen 2

** Het totaal aantal banen ligt iets lager dan bij totaal banen 1, omdat respondenten met meer dan 3 banen slechts de mogelijkheid hadden om voor 3 banen de vragenlijst in te vullen en een enkeling de vraag over de soort baan niet heeft ingevuld.

*** Berekend aan de hand van totaal aantal banen 2

Van alle banen die afgestudeerden op dit moment hebben is 84 procent geheel of gedeeltelijk sportgerelateerd. Het aandeel (deels) sportgerelateerde banen ligt in vergelijking met afgestudeerden van de SBM-opleidingen hoger onder afgestudeerden van LO-opleidingen. 87 procent van de banen van afgestudeerden van LO-opleidingen is (deels) sportgerelateerd en 67 procent van de banen van afgestudeerden van SBM-opleidingen is (deels) sportgerelateerd. Afgestudeerden aan de Fontys Hogeschool en Haagse Hogeschool hebben relatief gezien meer (deels) sportgerelateerde banen dan afgestudeerden aan de andere instituten. Het aandeel (deels) sportgerelateerde banen is bij Fontys Hogeschool en Haagse Hogeschool ongeveer 10 procent groter dan bij de andere instituten.

Zoals uit tabel 3.4 blijkt is 17 procent van de banen van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt niet geheel of gedeeltelijk sportgerelateerd. Tabel 3.5 geeft inzicht in de redenen voor het kiezen van een niet sportgerelateerde baan. De belangrijkste redenen zijn dat afgestudeerden een andere baan interessanter

vonden (35%) en dat ze geen baan konden vinden die te maken had met sport en bewegen (30%). Ook geeft 34 procent van de respondenten aan dat zij vanwege een andere reden geen (deels) sportgerelateerde baan hebben. Andere redenen die meerdere malen zijn genoemd door afgestudeerden zijn dat men is blijven werken in de baan die ze voor het afronden van hun studie al hadden, dat men verder wilde studeren en dat men een baan heeft gekozen die beter past bij de gevolgde vervolgstudie. Afgestudeerden van de SBM-opleidingen geven vaker dan afgestudeerden van de LO-opleidingen aan dat ze geen baan kunnen vinden die te maken heeft met sport en sport en bewegen (39% tegenover 21%). Hierbij moet in acht genomen worden dat de groepen afgestudeerden die geen sportgerelateerde baan hebben relatief klein zijn, waardoor uitkomsten wellicht minder betrouwbaar zijn.

Tabel 3.5 - Reden voor afgestudeerden aan HBO-sportopleidingen om af te zien van sportgerelateerde banen, voor afgestudeerden die momenteel geen opleiding meer volgen

	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal	
	%	%	%	Aantal	%
Deze baan leek mij interessanter dan een baan in de sector sport	52	30	28	43	35
Ik kon geen baan vinden die te maken had met sport en bewegen	18	30	38	37	30
Ik kan met deze baan meer verdienen	12	7	4	9	7
Ik kan met deze baan meer uren draaien/deze baan is een volledige aanstelling	3	0	0	1	1
Mijn werktijden zijn in deze baan regelmatig	3	0	0	1	1
Andere reden	30	33	38	43	34
Totaal	100	100	100	134	100

3.4.3 Functiebenamingen en arbeidssectoren

Tabel 3.6 biedt een overzicht van de verschillende functiebenamingen van de (deels) sportgerelateerde banen van afgestudeerden die zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt. Van de afgestudeerden is 61 procent werkzaam als docent lichamelijk opvoeding/ leraar bewegingsonderwijs wat niet verwonderlijk is aangezien 80 procent van de respondenten is afgestudeerd aan de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding. Als er onderscheid wordt gemaakt naar soort opleiding blijkt namelijk dat 69 procent van de banen van afgestudeerden aan de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding een baan als docent lichamelijke opvoeding is en dat dit bij 11 procent van de banen van afgestudeerden van de SBM-opleidingen het geval is. Deze laatste groep heeft (waarschijnlijk) na afronding van de SBM-opleiding ook de LO-opleiding (verkort) gevolgd en afgerond, omdat anders geen lesbevoegdheid kan worden verkregen. Een substantieel deel van de (deels) sportgerelateerde banen (7%) is een baan als sportinstructeur. Deze functie wordt over het algemeen beschouwd als een functie op mbo-niveau. Mogelijk wordt deze baan als opstap gebruikt door de afgestudeerden naar een beter

passende baan of als aanvulling op een niet volledige andere baan. Naast een baan als docent lichamelijke opvoeding werken afgestudeerden van de SBM-opleidingen relatief vaak als beleidsmedewerker sport, 11 procent van hun banen heeft deze functiebenaming. Opgemerkt moet nog worden dat van de 25 banen met de functiebenaming trainer/coach er 12 worden getypeerd als vrijwilligersbanen voor minimaal 4 uur per week.

Tabel 3.6 - Functiebenaming van (deels) sportgerelateerde banen van afgestudeerden aan hbo-sportopleidingen die zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt

	LO-opleidingen	SBM-opleidingen	Totaal	
	%	%	Aantal	%
Docent Lichamelijke Opvoeding/leraar bewegingsonderwijs	69	11	369	61
Sportinstructeur (bijv. fitnessinstructeur)	5	8	42	7
Trainer/coach	6	7	25	4
Beleidsmedewerker sport	2	11	20	3
Combinatiefunctie Sport en Bewegen	2	3	13	2
Bewegingsagoog	1	1	4	1
Sportopbouwwerker, sportbuurtwerker	0	1	3	0
BOS-medewerker (inclusief LOBOS)	1	0	3	0
Operationeel manager Sport en Bewegen	0	0	3	0
Allround zwembadmedewerker	0	0	2	0
Activiteitenbegeleider	0	0	2	0
Verenigingsondersteuner	0	2	2	0
Toezichthoudend zwembadmedewerker	0	1	1	0
Andere functiebenaming	12	52	111	18
Totaal	100	100	609	100

* Deze analyses betreffen 609 sportgerelateerde en deels sportgerelateerde banen, inclusief vrijwilligersbanen en inclusief tweede en derde banen.

Afgestudeerden van hbo-sportopleidingen, die zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt, zijn vooral werkzaam in de volgende sectoren (zie tabel 3.7):

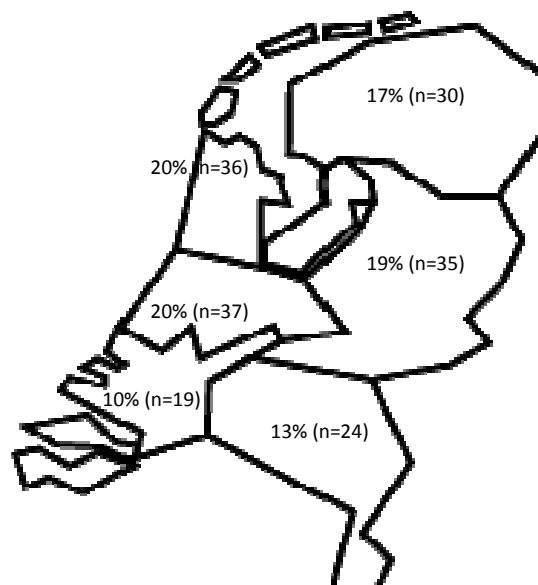
- Onderwijs (62%)
- Sportvereniging (7%)
- Overheid of semi-overheid (inclusief sportservice) (7%)
- Sportschool/ fitnesscentrum (4%)

Bij elkaar genomen bevindt 80 procent van de sportgerelateerde banen zich in één van de vier hiervoor genoemde sectoren. Een totaaloverzicht van de verdeling van sportgerelateerde banen naar sector is te vinden in tabel 3.7. Hierbij moet in acht worden genomen dat van de 45 banen bij sportverenigingen 38 procent een vrijwilligersbaan is voor minimaal 4 uur per week. Het grote aantal banen in de sector onderwijs bestaat voor het grootste deel uit banen van afgestudeerden van de LO-opleidingen. De banen van afgestudeerden van de SBM-opleidingen zijn meer gespreid over de sectoren.

Tabel 3.7 - Sportgerelateerde en deels sportgerelateerde banen naar sector (respondenten toegetreden tot arbeidsmarkt)

	LO-opleidingen	SBM-opleidingen	Totaal	
	%	%	Aantal	%
Onderwijs	71	12	378	62
Sportvereniging	6	13	45	7
Overheid of semi-overheid (incl.sportservice)	7	12	45	7
Sportschool / fitnesscentrum	3	9	22	4
Sportbond	0	9	10	2
Zorg & welzijnsinstelling	2	4	15	2
Zwembad	1	1	8	1
Outdoor-organisatie	1	4	9	1
Toerisme & recreatie	0	1	3	0
Justitiële inrichting	1	0	3	0
Defensie	0	0	2	0
Politie	0	0	1	0
Brandweer	0	0	0	0
Een ander soort organisatie	7	34	67	11
Totaal	100	100	608	100

Tot slot is nog nagegaan hoe de meest genoemde functie, docent LO, geografisch gespreid is over het land. Daarbij is gebruik gemaakt van de indeling van het inmiddels opgeheven CWI (Centrum voor Werk en Inkomen) in de districten noordwest, middenwest, zuidwest, oost, zuidoost en noord. Van de afgestudeerden bevinden de meeste banen als docent LO zich in de districten noord- en middenwest (beide 20%). In de zuidelijke districten bevinden zich de minste banen als docent LO. In zuidwest bedraagt het 10 procent en in zuidoost 13 procent van het totaal. Voor de interpretatie van de cijfers speelt de verdeling van de respons over hbo-sportinstituten (in Groningen, Amsterdam, Zwolle, Den Haag en Tilburg/ Sittard) ook nog een kleine rol. Van de afgestudeerden die hebben meegedaan aan het onderzoek zijn afgestudeerden uit Den Haag en Tilburg/ Sittard iets ondervertegenwoordigd.

Figuur 3.1 Aantal banen als docent LO en percentage van het totaal verdeeld over de CWI-districten.

3.4.4 Formatieomvang en type aanstelling

Tabel 3.8 geeft inzicht in de formatieomvang van sportgerelateerde en deels sportgerelateerde banen van afgestudeerden die zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt. 44 procent van de afgestudeerden heeft een dienstverband van 32 uur per week of meer. Het gemiddeld aantal uren van een (deels) sportgerelateerde baan per persoon voor afgestudeerden die zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt is relatief hoog (33,8 uren) en neemt toe naarmate afgestudeerden hun hbo-sportopleiding eerder hebben afgesloten.

Het gemiddeld aantal uren in sportgerelateerde banen per persoon is onder afgestudeerden aan de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding is iets hoger (33,6) dan onder afgestudeerden SBM-opleiding (32,9). Als er naar de verschillende instituten wordt gekeken blijkt dat onder afgestudeerden aan de Fontys Hogeschool het gemiddeld aantal uren per persoon in (deels) sportgerelateerde banen het hoogst is met 37,4 en onder afgestudeerden van Hogeschool Windesheim het laagst met gemiddeld 30,8 uur per persoon.

Tabel 3.8 - Omvang sportgerelateerde en deels sportgerelateerde banen (afgestudeerden, toegetreden tot arbeidsmarkt)

	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal	
	%	%	%	Aantal	%
0-8 uur per week	15	13	10	74	13
9-16 uur per week	8	17	12	71	28
17-24 uur per week	11	14	18	83	14
25-32 uur per week	14	15	21	100	17
> 32 uur per week*	51	42	39	253	44
Totaal aantal sportgerelateerde banen**	181	185	215	581	100
	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal	
Totaal aantal uren	5150,74	4897,26	5753,62	15801,62	
Totaal aantal personen***	144	146	178	468	
Gem. aantal uren per sportgerelateerde baan	28,5	26,5	26,8	27,2	
Gem. aantal uren in sportgerelateerde banen per persoon	35,8	33,5	32,3	33,8	

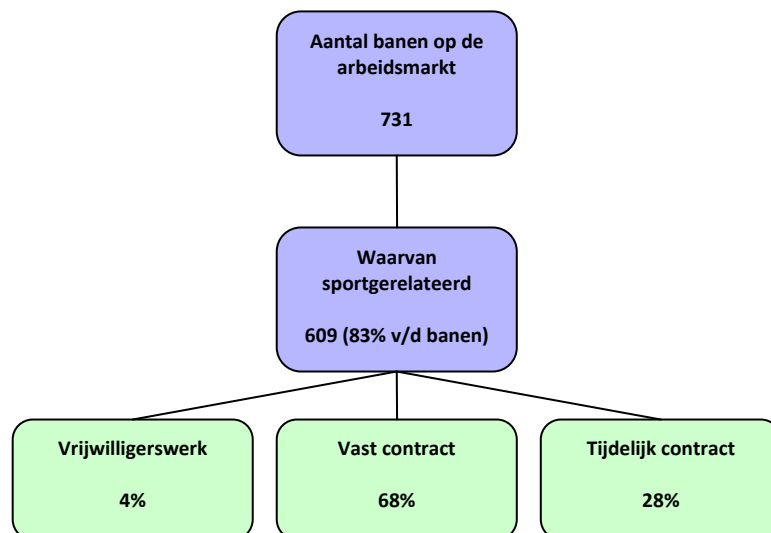
* T/m een maximum van 40 uur per baan

** Inclusief tweede en derde banen

*** Totaal aantal personen met minimaal een (deels) sportgerelateerde baan dat deze vraag heeft beantwoord, 28 missing

Figuur 3.2 geeft inzicht in het type aanstelling van de sportgerelateerde en deels sportgerelateerde banen van de afgestudeerden. Zoals in het begin van deze paragraaf al werd aangegeven is een klein deel van de banen van afgestudeerden die zich op het moment van onderzoek volledig op de arbeidsmarkt begeeft een vrijwilligersbaan (4%). Ruim tweederde van banen is een vast contract met de afgestudeerden afgesloten en 28 procent van de banen zijn banen met een tijdelijk contract. Het aantal banen op basis van een vast contract loopt licht op naarmate men langer geleden zijn of haar studie heeft afgerond. Afgestudeerden van de Haagse Hogeschool hebben ten opzichte van de andere instituten de meeste banen op basis van een vast contract, namelijk 80% van de banen. Afgestudeerden van Hogeschool Windesheim hebben met 59% van de banen de

minste banen op basis van een vast contract. Afgestudeerden die op de arbeidsmarkt zijn toegetreden werken nauwelijks in het buitenland (1%). Dit beeld kan enigszins vertekend zijn omdat contactgegevens van werkenden in het buitenland mogelijk niet bekend zijn bij de opleidingen.

Figuur 3.2 - Type aanstelling van (deels) sportgerelateerde banen voor afgestudeerden op de arbeidsmarkt

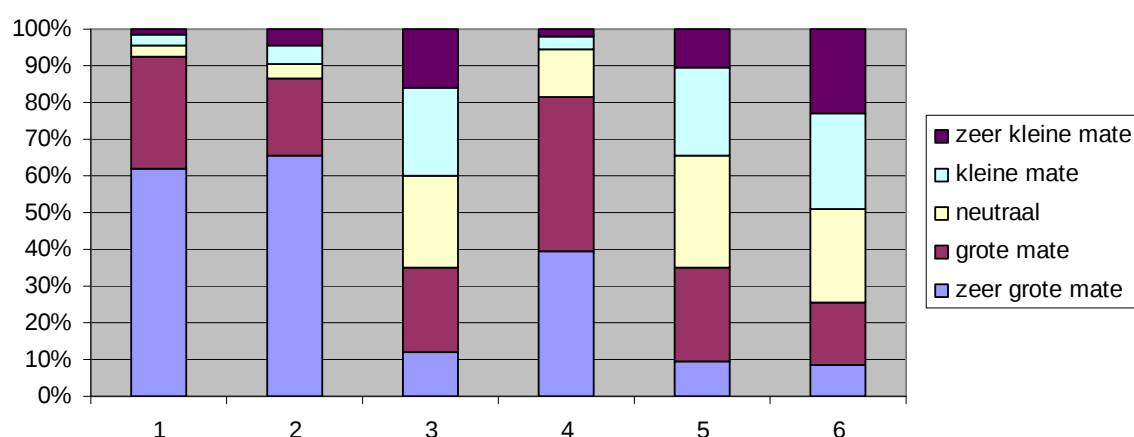
3.4.5 Kerntaken van sportgerelateerde functies

Aan de afgestudeerden is gevraagd om het belang aan te geven van een aantal takenclusters voor de (deels) sportgerelateerde functies die ze ten tijde van het onderzoek vervulden. Aan de hand van grafiek 3.2 tot en met 3.7 wordt het belang van een zestal takenclusters weergegeven voor de beroepsuitoefening. De gepresenteerde grafieken hebben uitsluitend betrekking op de sportgerelateerde banen en deels sportgerelateerde banen van afgestudeerden, die zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt.

De zes verschillende takenclusters zien er als volgt uit:

1. Praktische, uitvoerende taken
2. Instructietaken, als lesgeven en trainen
3. Opstellen van of adviseren over trainingsschema's, behandelplannen of belastbaarheid
4. Organisatorische taken
5. Beleids taken
6. Managementtaken

Grafiek 3.2 – Takenclusters voor (deels) sportgerelateerde banen

Praktische, uitvoerende taken spelen voor meer dan 90 procent van de afgestudeerden in grote of zeer grote mate een rol in hun baan, staaf 1 uit grafiek 3.2. Voor bijna geen enkele respondent zijn praktische, uitvoerende taken helemaal niet relevant in hun baan. Instructietaken zoals lesgeven en trainen is voor het grootste gedeelte van de afgestudeerden in grote tot zeer grote mate van belang in hun sportgerelateerde baan (meer dan 85%), zie staaf 2 grafiek 3.2. Dat het belang enigszins afneemt per uitstroomcohort heeft waarschijnlijk te maken met een toenemend aandeel afgestudeerden dat een andere opleiding dan de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding volgt. Voor 93 procent van de banen van afgestudeerden aan de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding zijn instructietaken van belang tegenover 51 procent van de banen van afgestudeerden van een SBM-opleiding. Het opstellen en adviseren over trainingsschema's, behandelplannen, belastbaarheid etc. is een taak die voor ruim een derde van de afgestudeerden in kleine tot zeer klein mate van belang is in hun (deels) sportgerelateerde baan, zie staaf 3 grafiek 3.2. In banen van afgestudeerden aan SBM-opleidingen is het opstellen c.q. adviseren over trainingsschema's, behandelplannen, belastbaarheid nog iets minder van belang dan in banen van afgestudeerden aan de LO-opleidingen. Voor meer dan 80 procent van de afgestudeerden van hbo-sportopleidingen zijn organisatorische taken voor grote tot zeer grote mate van belang in hun banen, zie grafiek 3.2 staaf 4. Uit grafiek 3.2, staaf 5, blijkt dat ongeveer een derde van de respondenten vindt dat beleidstaken in grote tot zeer grote mate van belang zijn in hun banen. Er is verschil tussen de banen van afgestudeerden aan de LO-opleidingen en de SBM-opleidingen. Voor 56 procent van de banen van afgestudeerden zijn beleidstaken van belang tegenover 37 procent van de banen van afgestudeerden aan de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding. Tot slot is er nog gevraagd naar het belang van managementtaken. In grafiek 3.7, staaf 6, is te zien dat voor nauwelijks een kwart van de banen van afgestudeerden managementtaken in grote of zeer grote mate van belang zijn. In de eerste jaren na het afstuderen lijken managementtaken ook niet aan belang te winnen, aangezien er nauwelijks verschillen te zien zijn tussen de verschillende afstudeerjaren. Er is wederom wel een verschil tussen de verschillende hbo-sportopleidingen. 55 procent van de banen van afgestudeerden van een SBM-opleiding bestaat in grote mate of zeer grote mate uit managementtaken tegenover 20 procent van de banen afgestudeerden aan de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding.

Naar aanleiding van de zes besproken soorten taken valt in elk geval op dat de drie meest belangrijke taken volgens afgestudeerden in hun banen praktische/ uitvoerende taken, organisatorische taken en instructietaken zijn. Beleidstaken en managementtaken zijn in banen van afgestudeerden van de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding minder belangrijk dan in banen van afgestudeerden van de andere hbo-sportopleidingen.

3.4.6 Opleidingseisen voor (deels) sportgerelateerde functies

Voor driekwart van de sportgerelateerde functies (76%) geldt een hbo-sportopleiding als opleidingseis. Een klein deel van de sportgerelateerde functies van afgestudeerden van hbo-sportopleidingen heeft geen opleidingseisen (7%) of heeft de opleidingseis niet sportgerelateerde hbo-opleiding (6%), SB-opleiding op mbo-niveau (6%) of overige opleidingen (3%). Vrijwel geen enkele (deels) sportgerelateerde baan heeft als opleidingseis een SB-opleidingen onder mbo-niveau (0%) of een universitaire opleiding (1%). Er zijn nauwelijks verschillen tussen de afstudeerjaren. Wel lijken afgestudeerden die langer geleden zijn afgestudeerd wat vaker te maken hebben met sportgerelateerde banen met SB-opleiding op mbo-niveau als opleidingseis. Al met al heeft 82 procent van de sportgerelateerde functies van afgestudeerden die de arbeidsmarkt hebben betreden, een sportgerelateerde opleiding in het beroepsonderwijs als opleidingseis.

3.4.7 Kenmerken periodes zonder baan en opleiding

Aan de afgestudeerden is gevraagd of en hoe vaak ze werkloos (zonder werk en zonder opleiding) zijn geweest na hun afstuderen van de hbo-sportopleiding. Tabel 3.9 bevat gegevens over de werkloosheid van afgestudeerden die de arbeidsmarkt hebben betreden.

Tabel 3.9 - Werkloosheidsperiodes van afgestudeerden die de arbeidsmarkt betreden hebben

	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal	
	%	%	%	Aantal	%
nee	80	82	82	487	81
ja, één keer	18	15	14	93	16
ja, twee keer	1	2	3	13	2
ja, meer dan twee keer	1	1	-	5	1
Totaal	100	100	100	598	100

Van de 597 afgestudeerden die antwoord hebben gegeven op de vraag of ze wel eens zonder werk hebben gezeten sinds het afstuderen, beantwoordt 81 procent deze vraag negatief. Van de 110 respondenten die sinds hun afstuderen werkloos zijn geweest, zijn de meesten (n=93) slechts één keer werkloos geweest.

Als er wordt gekeken naar de werkloosheid op het moment van het onderzoek kan het volgende worden geconcludeerd. Van de 598 afgestudeerden die zich momenteel op de arbeidsmarkt begeven en die geen (vervolg)opleiding volgen, hebben er 584 een baan, 14 zijn werkloos. Dat betekent een

werkloosheidspercentage van gemiddeld 2 procent. Van de afgestudeerden uit afstudeerjaar 2003/ 2004 is niemand werkloos, uit 2005/ 2006 is 2,1 procent van de afgestudeerden werkloos en uit 2006/ 2007 3,8 procent. Het werkloosheidspercentage loopt dus op naarmate men korter geleden de opleiding heeft afgerond.

Tabel 3.10 - Redenen voor werkloosheid (respondenten, toegetreten tot de arbeidsmarkt)

	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal	
	%	%	%	Aantal	%
Ik kon geen werk vinden op gebied van sport en bewegen	43	41	37	48	40
Ik kon überhaupt geen werk vinden	14	6	4	10	8
Langdurige ziekte (geestelijk of lichamelijk)	-	3	-	2	2
Zwangerschap	-	-	-	-	-
Zorg voor kleine kinderen	-	-	2	1	1
Ontslag / geen contractverlenging	-	-	-	-	-
Andere redenen	43	50	57	60	50
Totaal	100	100	100	121	100

In tabel 3.10 worden de redenen van werkloosheid vermeld. 40 procent, van de afgestudeerden die wel eens werkloos zijn geweest, geeft aan niet direct na de studie een baan in de sector sport en bewegen te hebben kunnen vinden. Een klein deel van de afgestudeerden (8%) heeft aangegeven überhaupt geen werk te kunnen vinden. Voor een enkeling (2%) is langdurige ziekte de reden voor werkloosheid. De helft van de afgestudeerden geeft tot slot 'andere redenen' voor werkloosheid op. De andere redenen die door meerdere afgestudeerden zijn aangegeven zijn: een bewuste rustperiode genomen en een verre reis gemaakt.

3.4.8 Kenmerken van banen van afgestudeerden die een vervolgopleiding volgen

De voorgaande paragrafen gaan over het algemeen over banen van afgestudeerden die zich ten tijde van het onderzoek volledig op de arbeidsmarkt begaven en geen opleiding meer volgden. Er is ook nog een groep van 131 afgestudeerden die ten tijde van het onderzoek nog bezig was met een vervolgopleiding. Van deze groep heeft 12 procent geen baan, 71 procent heeft een baan en slechts 3 procent heeft drie banen of meer. In totaal hebben de 131 afgestudeerden die nog bezig zijn met een vervolgopleiding 130 banen. Van deze 130 banen is 72 procent volledig sportgerelateerd en 4 procent deels sportgerelateerd. Gemiddeld werken de afgestudeerden die nog bezig zijn met een vervolgopleiding 22,8 uur per persoon in (deels) sportgerelateerde banen. Afgestudeerden uit het afstudeerjaar 2006/ 2007 werken beduidend minder uren per persoon in (deels) sportgerelateerde banen (17,9) dan afgestudeerden uit de jaren 2003/ 2004 en 2005/ 2006 (26,2 en 28,0). 53 procent van de geheel en gedeeltelijk sportgerelateerde banen zijn banen op basis van een vast contract.

4. Tevredenheid over opleiding en aansluiting op arbeidsmarkt

In paragraaf 4.1 van dit hoofdstuk wordt ingegaan op de tevredenheid van afgestudeerden over verschillende facetten/ aspecten van de gevolgde opleiding. Vervolgens wordt in paragraaf 4.2 nader stilgestaan bij de tevredenheid over de stage binnen de opleiding. In deze twee paragrafen is wordt tevens ingegaan op tevredenheid over de aansluiting van de opleiding en van de stage op de eisen van de arbeidsmarkt.

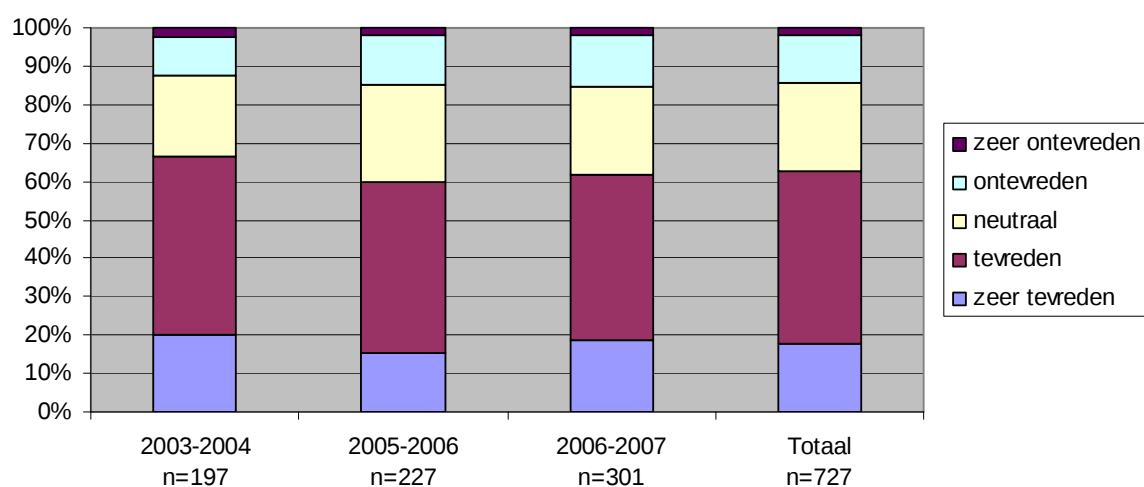
4.1 Tevredenheid over opleiding

De afgestudeerden hebben aangegeven in hoeverre zij tevreden zijn (zeer tevreden, tevreden, neutraal, ontevreden, zeer ontevreden) over de gevolgde hbo-sportopleiding op zeven aspecten:

- Tevredenheid over voorlichting over beroepsmogelijkheden voorafgaand aan de opleiding;
- Tevredenheid over de sfeer op school;
- Tevredenheid over de manier van lesgeven;
- Tevredenheid over de begeleiding bij het kiezen van een uitstroomdifferentiatie, vervolgopleiding en/of beroep;
- Tevredenheid over de wijze van toetsen en examineren;
- Tevredenheid over de organisatie van de opleiding;
- Tevredenheid over de aansluiting van de opleiding op de eisen van de arbeidsmarkt.

De tevredenheid van de afgestudeerden op de zeven aspecten zijn gecombineerd weergegeven tot een gemiddelde in grafiek 4.1.

Grafiek 4.1 - Gemiddelde tevredenheid van afgestudeerden over hbo-sportopleiding

Gemiddeld is ruim 60 procent van de afgestudeerden tevreden tot zeer tevreden en ongeveer 15 procent ontevreden tot zeer ontevreden over de gevolgde opleiding. De verschillen tussen de afstudeerjaren zijn klein, maar de afgestudeerden uit 2003/ 2004 zijn iets positiever dan de twee groepen die recenter zijn afgestudeerd.

Wat betreft de specifieke aspecten blijkt dat de afgestudeerden het meest tevreden zijn over de 'sfeer op school' (zie tabel 4.1). Verder zijn ze overwegend positief over de manier van lesgeven, de aansluiting van de opleiding op de eisen van de arbeidsmarkt en de voorlichting over de beroepsmogelijkheden voorafgaand aan de opleiding. De drie aspecten waarover ongeveer 20 procent ontevreden of zeer ontevreden is zijn de wijze van toetsen en examineren, de 'loopbaanbegeleiding' (begeleiding bij het kiezen van uitstroomdifferentiatie, vervolgopleiding en beroep) en de organisatie van de opleiding. Als de uitstroomcohorten worden vergeleken valt tot slot nog op dat afgestudeerden uit 2003/ 2004 enigszins positiever lijken te oordelen over de manier van lesgeven en de wijze van toetsen en examineren.

Tabel 4.1 - Ontevredenheid van afgestudeerden over de aspecten van de opleiding (zowel ontevreden als zeer ontevreden)

	LO-opleidingen	SBM-opleidingen	Totaal	
Aspect	%	%	n	%
Voorlichting over beroepsmogelijkheden	9	27	89	12
Sfeer op opleiding	1	2	8	1
Manier van lesgeven	7	17	63	9
Loopbaanbegeleiding	17	31	144	20
Toetsen en examineren	19	19	140	19
Organisatie van de opleiding	21	30	169	23
Aansluiting opleiding op arbeidsmarkt	13	34	122	17

Ook is aan de afgestudeerden gevraagd of ze bepaalde zaken zouden willen veranderen om de aansluiting tussen opleiding en arbeidsmarkt te verbeteren. Van de 729 respondenten hebben 319 respondenten (44%) geen verbeteringssuggesties. De verbeteringssuggesties die door de overige 56 procent van de respondenten zijn gegeven zijn als volgt te rubriceren:

- Verbeteren van de stages
 - Het verbeteren van de contacten tussen de opleiding en de stagebedrijven
 - Betere begeleiding tijdens de stage vanuit de opleiding
- De opleiding beter aan laten sluiten bij het werkveld
 - Vakken aanbieden die aansluiten op de arbeidsmarkt, meer praktijkgerichte opdrachten
 - Gebruik maken van docenten met ervaring uit het werkveld

-
- Studenten voorbereiden op de arbeidsmarkt door middel van o.a. sollicitatietrainingen en gespreksvaardigheden.
 - Voorlichting geven over het aanbod en de mogelijkheden op de arbeidsmarkt
 - De opleiding onder de aandacht brengen bij werkgevers
 - Contacten tussen opleiding en werkveld intensiveren
 - Werkgeversmiddagen organiseren op de opleiding
 - Meer banen creëren
 - Banen beter aan laten sluiten op het opleidingsniveau

Vervolgens is gekeken naar verschillen tussen de LO-opleidingen en SBM-opleidingen (zie tabel 4.1). Hieruit blijkt dat de relatief 'jonge' SBM-opleidingen minder positief worden beoordeeld door de afgestudeerden. Gemiddeld is namelijk 11 procent van de LO-afgestudeerden ontevreden of zeer ontevreden ten opzichte van 21 procent van de SBM-opleidingen. Van de LO-opleidingen zijn afgestudeerden het meest tevreden over de sfeer op school en de manier van lesgeven. Het minst tevreden zijn de afgestudeerden over de loopbaanbegeleiding (begeleiding bij het kiezen van een uitstroomdifferentiatie, vervolgopleiding en/of beroep), wijze van toetsen en examineren en organisatie van de opleiding. De afgestudeerden van de SBM-opleidingen zijn ook zeer tevreden over de sfeer op school. Ze zijn echter ontevreden of zeer ontevreden over drie aspecten, namelijk: de aansluiting van de opleiding op de eisen van de arbeidsmarkt (34%), de organisatie van de opleiding (30%) en de loopbaanbegeleiding - begeleiding bij het kiezen van een uitstroomdifferentiatie, vervolgopleiding en/of beroep (31%).

Tot slot zijn de verschillende hbo-sportinstituten naast elkaar gezet. Hier worden in het algemeen nauwelijks betekenisvolle verschillen geconstateerd. Slechts op enkele aspecten bij specifieke hogescholen geven afgestudeerden afwijkende oordelen over tevredenheid. Enkele uitschieters ten opzichte van de andere hogescholen doen zich voor bij de Haagse Hogeschool. Zo is enerzijds nul procent van de afgestudeerden ontevreden of zeer ontevreden over de sfeer op school, terwijl anderzijds 45 procent ontevreden of zeer ontevreden is over de wijze van toetsen en examineren en 38 procent ontevreden of zeer ontevreden is over de organisatie van de opleiding. Een andere uitschieter is het Hanze Instituut voor Sportstudies, waar 29 procent van de afgestudeerden aangeeft ontevreden of zeer ontevreden te zijn over de organisatie van de opleiding.

4.2 Tevredenheid over stage

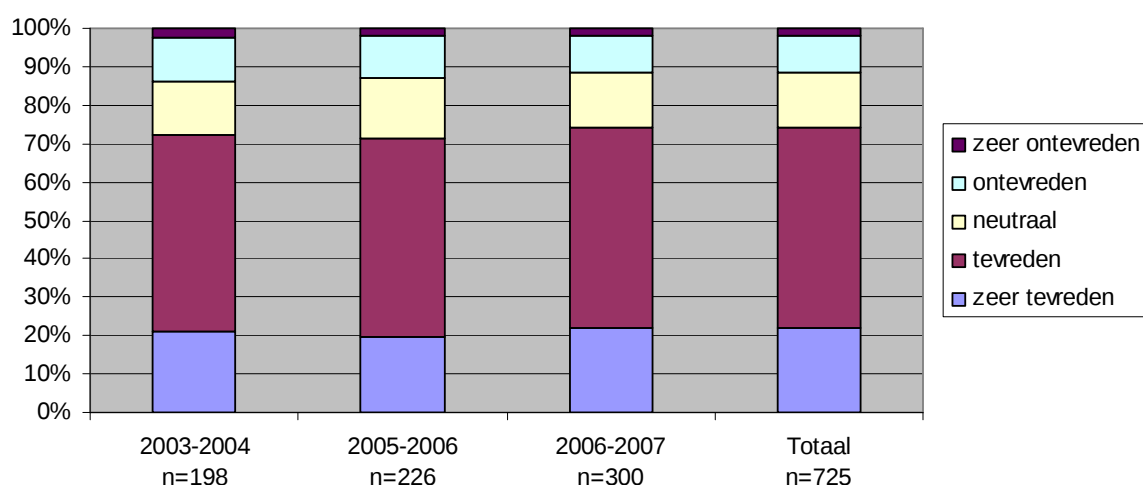
Binnen de beroepsopleidingen spelen stages een belangrijke rol. Wat onder meer blijkt is dat voor 98 procent (n = 710) van de respondenten een stageplaats beschikbaar was op het moment dat zij moesten starten met hun stage. De duur van de stages is in de meeste gevallen zes tot tien maanden. De gemiddelde duur van een stage is voor de totale groep afgestudeerden iets meer dan zeven maanden. Er zit weinig verschil tussen de duur van de stages wat betreft de drie afstudeerjaren.

Vervolgens is aan de afgestudeerden gevraagd in hoeverre zij tevreden zijn (zeer tevreden, tevreden, neutraal, ontevreden, zeer ontevreden) over de stage op de gevolgde hbo-sportopleiding met betrekking tot vijf aspecten:

- Tevredenheid over de afstemming tussen het stagebedrijf en hbo-sportopleiding
- Tevredenheid over de stagebegeleiding vanuit het stagebedrijf
- Tevredenheid over de stagebegeleiding vanuit de hbo-sportopleiding
- Tevredenheid over de aansluiting de stage en de rest van de hbo-sportopleiding
- Tevredenheid over de aansluiting tussen de stage en de eisen van de arbeidsmarkt.

In grafiek 4.2 is de gemiddelde tevredenheid weergegeven van de afgestudeerden uit de drie verschillende afstudeerjaren.

Grafiek 4.2 - Gemiddelde tevredenheid van afgestudeerden hbo-sportopleidingen over stages

Over het algemeen is ruim driekwart van de afgestudeerden tevreden tot zeer tevreden over de onderscheiden stageaspecten. Ongeveer 10-15 procent van de afgestudeerden is ontevreden tot zeer ontevreden over hun stage. Nader bekeken blijkt dat de tevredenheid het grootst is over de mate van aansluiting van de stage op de arbeidsmarkt (zie grafiek 4.4) en het minst over de stagebegeleiding vanuit de opleiding zelf.

De verschillen tussen de oordelen van afgestudeerden van LO-opleidingen en SBM-opleidingen zijn klein. Beide zijn in gelijke mate tevreden over de stage (zie tabel 4.2). Op de specifieke aspecten zijn nog wel enkele kleine verschillen te constateren. Zo geven de afgestudeerden van de SBM-opleidingen vaker aan ontevreden of zeer ontevreden te zijn over zowel de aansluiting van de stage op de rest van de opleiding als de aansluiting op de eisen van de arbeidsmarkt. Voor beide opleidingen geldt dat afgestudeerden duidelijk het meest ontevreden zijn over de stagebegeleiding vanuit de opleidingen waarbij afgestudeerden aan LO-opleidingen ontevredener zijn afgestudeerden van SBM-opleidingen.

Tabel 4.2 - Ontevredenheid over de diverse aspecten van de stage (zowel ontevreden als zeer ontevreden)

	LO-opleidingen	SBM-opleidingen	Totaal	
Aspect	%	%	n	%
Afstemming tussen stagebedrijf en opleiding	13	15	99	14
Stagebegeleiding vanuit stagebedrijf	10	15	80	11
Stagebegeleiding vanuit opleiding	25	21	175	24
Aansluiting stage op opleiding	7	12	58	8
Aansluiting stage op eisen arbeidsmarkt	5	11	44	6

Als naar de verschillende hbo-sportinstituten wordt gekeken dan concentreren verschillen zich ook op de stagebegeleiding vanuit de opleiding. Zo zijn afgestudeerden van de Hogeschool Windesheim minder vaak ontevreden of zeer ontevreden over de stagebegeleiding vanuit de opleiding (12%), terwijl afgestudeerden van de Fontys Sporthogeschool (41%) en Hanze Instituut voor Sportstudies (31%) vaak ontevreden of zeer ontevreden zijn over de stagebegeleiding vanuit de opleiding.

5. Enkele afsluitende perspectieven van de afgestudeerden

In dit hoofdstuk worden de laatste bevindingen beschreven van het onderzoek onder afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen. Er zijn nog enkele specifieke vragen gesteld aan afgestudeerden. Zo wordt in paragraaf 5.1 ingegaan op de mate waarin afgestudeerden van de lerarenopleidingen LO vinden dat ze zijn toegerust om het beroep van leraar lichamelijke opvoeding uit te voeren. Hierbij is gebruik gemaakt van de gemeenschappelijke opleidingskwalificaties van de LO-opleidingen. In paragraaf 5.2 geven de afgestudeerden van LO-opleidingen hun mening over de instroom op de opleidingen in het licht van de ontwikkelingen van de arbeidsmarkt. Tot slot is in paragraaf 5.3 ingegaan op de recente overheidsmaatregel om 2.500 nieuwe combinatiefuncties te realiseren. Afgestudeerden hebben onder meer aangegeven in hoeverre ze denken over de vakmatige competenties te beschikken om deze functie uit te oefenen.

5.1 Voorbereiding op het beroep leraar lichamelijke opvoeding

In deze paragraaf gaat het om de tevredenheid van afgestudeerden van de lerarenopleidingen LO over de voorbereiding op het uitoefenen van het beroep leraar lichamelijke opvoeding. Om hier een indicatie van te geven hebben de afgestudeerden aangegeven of zij denken te beschikken over voldoende vaardigheden op een aantal specifieke aspecten van het beroep, verwoord door de hbo-instituten in gemeenschappelijke opleidingskwalificaties.

De zeven opleidingskwalificaties luiden als volgt:

1. Onderwijsvoorbereiding
2. Lesuitvoering
3. Onderwijsevaluatie
4. Functioneren als lid van een vaksectie, netwerk of een bewegingsteam
5. Functioneren als lid van een docententeam
6. Ontwikkelen en hanteren van een beroepsvisie en deze visie kunnen benoemen vanuit vakconceptuele kaders
7. Persoonlijke ontwikkeling en professionalisering

De uitkomsten van deze vragen zijn in tabel 5.1 weergegeven. Het gaat hier om afgestudeerden van de lerarenopleidingen LO die zich ten tijde van het onderzoek op de arbeidsmarkt bevonden en dus geen vervolgopleiding (meer) volgden (n = 487).

Tabel 5.1 - Percentage afgestudeerden dat aangaf in welke mate ze de voldoende vaardigheden bezitten op de zeven gemeenschappelijke opleidingskwalificaties van de lerarenopleidingen LO

Opleidingskwalificatie*	1	2	3	4	5	6	7	Gemiddeld
Zeer voldoende	25	31	15	14	9	22	18	19
Voldoende	59	58	56	45	47	53	55	53
Neutraal	11	9	23	27	26	20	22	20
Onvoldoende	5	2	5	12	17	6	5	7
Zeer onvoldoende	0	0	1	2	1	0	0	1

* De cijfers 1 t/m 7 staan voor de zeven opleidingskwalificaties

Gemiddeld zijn de afgestudeerden zeer positief gestemd over de mate waarin zij over vaardigheden beschikken om het beroep van docent LO op een goede manier uit te oefenen. Van de afgestudeerden geeft 72 procent namelijk aan in voldoende of zeer voldoende mate te voldoen aan de opleidingskwalificaties ten opzichte van gemiddeld 8 procent die vindt dat zij de vaardigheden in onvoldoende of zeer onvoldoende mate bezitten. De afgestudeerden zijn vooral positief over de vaardigheden op het terrein van lesuitvoering, 89 procent van de afgestudeerden bezit deze in voldoende of zeer voldoende mate en slechts 2 procent geeft aan deze vaardigheden in onvoldoende mate te bezitten. Tot slot kan uit tabel 5.1 nog worden opgemaakt waar de voorbereiding op het beroep mogelijk nog versterkt kan worden. Waar de afgestudeerden namelijk wel eens ontevreden over zijn, zijn de vaardigheden als het gaat om het functioneren als lid van een docententeam en de vaardigheden wat betreft het functioneren als lid van een vaksectie, netwerk of bewegingsteam.

5.2 Meningen van LO-afgestudeerden over de arbeidsmarkt en instroom

Om naast het perspectief van werkgevers op de omvang van de arbeidsmarkt ook het perspectief van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt mee te nemen zijn hierover nog enkele vragen gesteld. Het gaat hier om inschattingen van de afgestudeerden van de lerarenopleidingen LO die zich ten tijde van het onderzoek op de arbeidsmarkt begeven (n = 487). Er is aan de afgestudeerden gevraagd hoe zij denken dat de omvang van de arbeidsmarkt voor docenten lichamelijke opvoeding zich gaat ontwikkelen. Daarnaast is hen ook gevraagd of het aantal startende studenten bij de LO-opleidingen moet veranderen, oftewel of de instroom van startende studenten verhoogd of verlaagd moet worden. Tabel 5.2 geeft inzicht in de uitkomsten van deze vragen.

Tabel 5.2 - Omvang van de arbeidsmarkt en toekomstige instroom LO-opleidingen volgens afgestudeerden LO-opleidingen

Hoe zal de omvang van de arbeidsmarkt voor docenten LO zich volgens jou ontwikkelen?	%	Vind je dat het aantal startende studenten bij de LO-opleidingen (instroom) verhoogd of verlaagd moet worden?	%
Er ontstaat een tekort	24	Moet verhoogd worden	12
Blijft ongeveer gelijk	40	Moet hetzelfde blijven	52
Er ontstaat een overschot	24	Moet verlaagd worden	22
Geen idee	13	Geen idee	15

De grootste groep afgestudeerden aan de lerarenopleiding LO (40%) denkt dat omvang van de arbeidsmarkt voor docenten LO ongeveer gelijk zal blijven. Bijna een kwart (24%) denkt dat de arbeidsmarkt zal krimpen en een even grote groep denkt juist dat deze zal groeien. Ruim de helft (52%) van de afgestudeerden vindt dan ook dat de instroom van startende studenten op hetzelfde niveau moet blijven als deze nu is. 12 procent vindt dat de instroom verhoogd moet worden en geeft daarbij als reden dat toekomstige tekorten daarmee opgevangen kunnen worden. Tekorten ontstaan volgens deze afgestudeerden door een hoge uitval tijdens de opleiding, de grote vraag naar docenten LO met name in het basisonderwijs en het ontstaan van nieuwe functies zoals de combinatiefunctie. Tegenover deze groep staat een groep van 22 procent van de afgestudeerden die juist vindt dat de instroom van nieuwe studenten verlaagd moet worden. De belangrijkste redenen die door deze groep naar voren zijn gedragen zijn het voorkomen van een overschot aan docenten LO en het behouden en verbeteren van de niveau van de startende leerlingen.

5.3 Perspectieven op de combinatiefunctionaris sport en bewegen

In de telefonische interviews is aan de totale groep afgestudeerden (n=729) ook een aantal vragen gesteld over de introductie van 'combinatiefuncties Sport en Bewegen'. Bij dit type combinatiefuncties is er sprake van:

- één werkgever;
- hoofdtak is het organiseren en uitvoeren van sport- en bewegingsactiviteiten voor kinderen en jongeren;
- de werkzaamheden vinden plaats binnen meerdere organisaties c.q. werkvelden i.c. scholen, sportverenigingen, buurtwerk, jongerenwerk, buitenschoolse opvang.

Uit de antwoorden van de afgestudeerden blijkt dat slechts 37% van de afgestudeerde aan een hbo-opleiding op het gebied van sport bekend is met het feit dat er in de komende jaren circa 2.500 van deze functies gerealiseerd zullen worden. Toch denkt een grote meerderheid (84%) van de afgestudeerden over de vakmatige competenties te beschikken om het werk van een combinatiefunctionaris adequaat uit te voeren. Uit tabel 5.3 blijkt dat de helft van de afgestudeerden zelf 'combinatiefunctionaris' zou willen worden, bijna 40% niet geïnteresseerd is en de overige respondenten deze vraag niet kunnen beantwoorden. Afgestudeerden aan SBM-opleidingen zien zichzelf iets minder vaak als combinatiefunctionaris dan afgestudeerden aan LO-opleidingen. Er zijn geen verschillen in gegeven antwoorden tussen afgestudeerden uit de verschillende afstudeerjaren, hoewel wel verwacht werd dat afgestudeerden die het meest recent zijn afgestudeerd (2006/2007) meer bekend zijn met de functie door onder andere voorlichting vanuit de opleidingen.

Tabel 5.3 - Antwoorden op de vraag of afgestudeerden zelf combinatiefunctionaris willen worden

	LO-opleidingen	SBM-opleidingen	Totaal	
	%	%	Aantal	%
Ja	50	46	361	50
Nee	38	43	286	39
Weet ik niet	12	10	82	11

6. Het beeld van de arbeidsmarkt sport en bewegen gecompleteerd

In dit hoofdstuk worden de perspectieven van werkgevers op de arbeidsmarkt sport en bewegen en de positie van afgestudeerde mbo'ers aan de opleiding Sport en Bewegen op de arbeidsmarkt beschreven. Het is feitelijk een samenvatting van relevante uitkomsten van het onderzoek onder werkgevers (6.1) en onder afgestudeerden van mbo-sportopleidingen (6.2) (AMMS 2008). Dat onderzoek is gelijktijdig en in nauwe afstemming met het huidige onderzoek onder afgestudeerden van hbo-sportopleidingen uitgevoerd. Deze inzichten completeren het beeld van de arbeidsmarkt sport en bewegen, zodat in hoofdstuk 7 conclusies kunnen worden getrokken over het arbeidsmarktperspectief van de hbo-sportinstituten.

6.1 Visie van werkgevers op de arbeidsmarkt sport en bewegen

Voor de Arbeidsmarktmonitor Sport 2008 zijn werkgevers in de sport benaderd om hun visie op de arbeidsmarkt sport en bewegen te geven. Er is onderscheid gemaakt tussen drie verschillende sectoren namelijk sportverenigingen, branche-eigen en sportaanpalend.

Sportgerelateerde functies binnen de organisaties

Sportverenigingen hebben de meeste sportgerelateerde functies gevolgd door branche-eigen organisaties. Aanpalende organisaties hebben de minste sportgerelateerde functies. Bij sportverenigingen werkt het grootste gedeelte (85 %) van de sportgerelateerde werknemers op vrijwillige basis. In de overige sectoren blijkt deze verhouding omgekeerd. Tussen de drie en acht procent werkt vrijwillig - de overige medewerkers op betaalde basis. In 85 procent van de gevallen wordt een sportgerelateerde opleiding als eis gesteld voor een sportgerelateerde functie. Sportgerelateerde opleidingen op mbo-niveau (34%) en op hbo-niveau (26%) worden het vaakst als functie-eis genoemd. Binnen alle sportgerelateerde functies worden praktische taken, instructietaken en organisatorische taken als belangrijke taken van de functie benoemd. Beleid- en managementtaken en het opstellen van trainingsschema's en behandelplannen zijn meer functiespecifieke taken.

Ontwikkelingen in de afgelopen vijf jaar

De afgelopen vijf jaar is de arbeidsmarkt sport en bewegen met 12 procent uitgebreid en is 19 procent van de personen op bestaande functies vervangen. De uitbreidingsvraag was bij de branche-eigen en de aanpalende organisaties het grootst. Het merendeel van de vacatures voor de arbeidsmarkt sport en bewegen had mbo-niveau of hbo-niveau als opleidingseis (44% en 32%). Sportverenigingen ervaren verhoudingsgewijs de meeste knelpunten bij het werven van nieuwe sportgerelateerde medewerkers. Binnen de branche-eigen sector en aanpalende sector doen zich minder knelpunten voor. De belangrijkste knelpunten die door alle drie de hoofdsectoren genoemd worden bij de invulling van vacatures zijn dat vacatures en salaris vaak te klein of laag zijn en dat er te weinig geschikt aanbod van personeel is. Gemiddeld duurt het drie maanden voordat organisaties een vacature hebben vervuld.

Verwachte ontwikkelingen voor de komende vijf jaar

De organisaties verwachten dat de totale formatie van hun organisatie in de periode 2008-2013 zal toenemen met ongeveer 1 procent. Voor sportgerelateerde formatie wordt een groei van 8 procent verwacht. De sportgerelateerde formatiegroei ligt dus aanzienlijk hoger. De verwachting is dat de totale vervangingsvraag voor de komende vijf jaar iets hoger is dan de uitbreidingsvraag, namelijk 9 procent ten opzichte van 8 procent. De totale personele vraag in de periode 2008-2013 komt daarmee uit op 17 procent. Wat betreft de groei van sportgerelateerde functies wordt er een groei verwacht binnen overwegend instructiegerelateerde functies (37% van de totale groei) en in functies op het snijvlak van welzijn, onderwijs en sport zoals onder andere de combinatiefuncties (39% van de totale groei). Als de verwachte vraag wordt vergeleken met het verwachte aanbod voor de komende vijf jaar wordt een aanbodoverschot verwacht van 12 procent. Hierbij moet wel een aantal kanttekeningen worden geplaatst. Zo kent de arbeidsmarkt zowel aan de aanbodzijde als aan de vraagzijde een zeer dynamisch karakter. Verder is men er bij deze berekening vanuit gegaan dat afgestudeerden die op dit moment geen sportgerelateerde baan hebben wel beschikbaar zijn voor een sportgerelateerde baan en dat afgestudeerden die een sportgerelateerde vervolgopleiding in het wetenschappelijk onderwijs gaan volgen of hebben gevolgd een baan op hbo niveau willen. Ondanks deze kanttekeningen lijkt de gepresenteerde raming wel een signaal dat een verdere toename van de instroom bij sportgerelateerde opleidingen op hbo-niveau niet wenselijk is in het licht van de vraagontwikkeling zoals deze is vastgesteld in de AMMS 2008.

Ervaringen met sportopleidingen en stages

Sportverenigingen hebben voornamelijk te maken met stages vanuit een bondsopleiding. Branche-eigen organisaties daarentegen hebben voornamelijk stageplaatsen voor leerlingen van mbo-opleidingen en brancheopleidingen. In de aanpalende sector zijn de stageplaatsen meer evenredig verdeeld over het mbo, hbo en wetenschappelijk onderwijs. De organisaties zijn over het algemeen tevreden over de samenwerking tussen de opleiding en het werkveld. Over de aansluiting tussen opleiding en stage/werkveld is men beduidend minder positief. Een belangrijke constatering is dat de tevredenheidsscores van organisaties soms wel 40 procent lager liggen voor mbo-opleidingen dan de tevredenheidsscores voor de overige opleidingen.

Opleidingsbeleid en opleidingspraktijk binnen de organisaties

Sportverenigingen geven aan dat ze geen duidelijk scholingsbeleid hebben in tegenstelling tot de branche-eigen en aanpalende sector. Als men binnen een sportvereniging iets doet aan bij- en nascholing wordt er voornamelijk voor een bondsopleiding gekozen. Bij de aanpalende sector wordt vooral een mbo- of hbo-opleiding aangegeven als vaak gekozen opleiding en binnen de branche-eigen sector scoort een brancheopleiding erg hoog. Vooral in de branche-eigen en aanpalende sector ziet men een grote scholingsbereidheid van haar personeel. Bij sportverenigingen komt dit, relatief gezien, minder goed uit de verf.

6.2 Afgestudeerden mbo Sport en Bewegen

In dezelfde periode als het onderzoek onder afgestudeerden van hbo-sportopleidingen is gehouden is in het kader van de Arbeidsmarktmonitor Sport 2008 vrijwel dezelfde telefonische enquête afgenomen bij 681 afgestudeerden van mbo-opleidingen Sport en Bewegen. Zij zijn afkomstig uit de afstudeerjaren 2003/ 2004 en 2006/ 2007. Van de groep van 681 personen is 28 procent doorgestroomd naar de arbeidsmarkt en verblijft daar nog steeds in september/ oktober 2008. Bijna driekwart van de mbo-afgestudeerden is na het afronden van de mbo-sportopleiding een vervolgopleiding gaan volgen.

Vervolgopleiding

Van de groep van 72 procent van afgestudeerden die een vervolgopleiding is gaan volgen kiest 52 procent voor een SB-vervolgopleiding, waarvan 27 procent op mbo-niveau en 71 procent op hbo-niveau. Van de overige 48 procent kiest 30 procent voor een 'sportaanpalende' vervolgopleiding (fysiotherapie, PABO etc.) en maakt 19 procent de keuze voor een niet-sportgerelateerde vervolgopleiding.

Banen

Van de banen van afgestudeerden, die zich op de arbeidsmarkt hebben begeven en geen opleiding volgen (peildatum september - oktober 2008) is 58 procent volledig sportgerelateerd en 12 procent gedeeltelijk sportgerelateerd. 30 procent van de afgestudeerden aan de mbo opleiding Sport en Bewegen die zijn toegetreden tot de arbeidsmarkt heeft gekozen voor een niet sportgerelateerde functie. Bij het merendeel van deze groep (ongeveer 65%) lijkt sprake te zijn van een min of meer bewuste persoonlijke afweging. Gemiddeld werkt de groep zonder vervolgopleiding 29,8 uur per persoon in sportgerelateerde banen (23,1 uur per sportgerelateerde baan). Van alle sportgerelateerde banen van de afgestudeerden zonder vervolgopleiding is 63 procent een baan op basis van een vast contract, 30 procent op basis van een tijdelijk contract en 7 procent een baan op vrijwillige basis.

Bijna de helft (49%) van de sportgerelateerde functies zit in de hoek van de sportinstructeurs, trainer/coaches en sport(bege)leiders; daarnaast is 9 procent (inmiddels) docent LO. Deze functies behorende bij de sportgerelateerde banen bevinden zich vooral in sportscholen/ fitnesscentra (21%), sportverenigingen (18%), zorg- en welzijnsinstellingen (alles bij elkaar 13%) en het onderwijs (11%). De sportgerelateerde banen (van met name niveau 4 afgestudeerden) kenmerken zich vooral door praktische, uitvoerende taken, instructietaken en organisatorische taken. Voor 80 procent van de sportgerelateerde functies geldt een sportgerelateerde opleiding als opleidingseis. Een mbo-opleiding SB is voor de helft van alle sportgerelateerde functies van de mbo-afgestudeerden de opleidingseis.

Werkloosheid

De werkloosheid onder de afgestudeerden - van de afstudeerjaren 2003/ 2004 en 2006/ 2007 gezamenlijk - die geen vervolgopleiding (meer) volgen, bedroeg ten tijde van de telefonische enquête 5,9 procent (n = 338). Als een afgestudeerde SB-er werkloos is, duurt dat gemiddeld 3 maanden.

Tevredenheid over opleiding en stage

De mbo afgestudeerden hebben over het algemeen vrij gemakkelijk een stageplaats kunnen vinden. Over het algemeen is 60-80 procent van de respondenten tevreden tot zeer tevreden over de stage. De tevredenheid over begeleiding vanuit het stagebedrijf scoort daarbij het hoogst (circa 80% tevreden tot zeer tevreden). Het minst tevreden zijn respondenten over begeleiding van de stage vanuit de opleiding (circa 60% tevreden tot zeer tevreden).

Over het algemeen zegt 60 procent van de respondenten tevreden tot zeer tevreden te zijn over de gevolgde SB-opleiding. Het meest tevreden zijn respondenten over de 'sfeer op school'. Ook de manier van lesgeven' scoort relatief hoog. Het minst tevreden zijn respondenten over 'loopbaanbegeleiding' en 'organisatie van de opleiding'. Over dit laatste aspect is ongeveer 30 procent (zeer) ontevreden.

7. Conclusies

In de periode september tot en met november 2008 hebben 729 afgestudeerden van hbo-sportopleidingen meegewerkt aan dit onderzoek. Zij hebben uiteenlopende vragen beantwoord waarmee inzicht is gekregen in het arbeidsmarktperspectief van de hbo-sportinstituten in Nederland. Dit hoofdstuk bevat een aantal algemene conclusies over de uitkomsten van het onderzoek. Nadat telkens in een kader een conclusie is gegeven, wordt deze kort toegelicht en gerelateerd aan cijfers uit andere onderzoeken over het hbo. Ook worden de uitkomsten gekoppeld aan de uitkomsten van het gezamenlijke opgezette onderzoek dat is uitgevoerd door KBA onder werkgevers op de sportarbeidsmarkt en afgestudeerden van mbo-sportopleidingen (Arbeidsmarktmonitor Sport 2008).

HET AANDEEL DOORSTROMERS VAN MBO-(SPORT)OPLEIDINGEN IS TOEGENOMEN EN VERVOLGENS GESTABILISEERD

Het aandeel doorstromers van mbo-(sport)opleidingen naar een hbo-sportopleiding is bij afgestudeerden uit 2005/ 2006 en 2006/ 2007 toegenomen ten opzichte van afstudeerjaar 2003/ 2004. Het aandeel doorstromers van afgestudeerden uit 2005/ 2006 is ongeveer gelijk aan het aantal doorstromers uit 2006/ 2007. Hoewel uit ander onderzoek blijkt dat de ontwikkelingen ten aanzien van de doorstroom van mbo- naar hbo-sportopleidingen op onderdelen moeizaam verloopt, is de doorstroom van mbo naar hbo gegroeid en vervolgens gestabiliseerd. Dit sluit aan op algemene voorspellingen over de mate van doorstroom.¹⁸ Dit beeld wordt tevens bevestigd door de uitkomsten van het onderzoek onder afgestudeerden van mbo-opleidingen sport en bewegen. Hieruit blijkt dat een groot deel van de afgestudeerden kiest voor een sportgerelateerde hbo-opleiding.¹⁹

VOORAL AFGESTUDEERDEN VAN SBM-OPLEIDINGEN STARTEN MET EEN VERVOLGOPLEIDING

Net als de totale groep hbo-afgestudeerden gaat ook van de groep afgestudeerden van hbo-sportopleidingen ruim een derde een vervolgopleiding volgen na het afronden van hun studie. Het aandeel afgestudeerden van een SBM-opleiding dat een vervolgopleiding gaat doen is in deze groep relatief gezien groter dan de groep afgestudeerden die een lerarenopleiding LO heeft gevolgd (40% ten opzichte van 32%). Wellicht heeft dit te maken met het gegeven dat SBM-opleidingen breder opleiden en meer vervolgopleidingen aansluiten op deze opleiding dan op de lerarenopleiding LO. Vraag is hier ook of de keuze positief en bewust is of negatief? Het kan een negatieve keuze zijn als afgestudeerden geen baan kunnen vinden en daarom verder gaan studeren of

¹⁸ Hilhorst, J., Boers, E. & Steenbergen, J. (2008). Een 1-2'tje tussen MBO en HBO. Nijmegen: Kennispraktijk

¹⁹ Schuit, Kauffman, Hilhorst, Keppels & Elfring (verschijning voorjaar 2009) Arbeidsmarktmonitor Sport 2008; zicht op beroepsonderwijs en arbeidsmarkt op het gebied van sport en bewegen. Nijmegen: KBA.

als de opleiding niet aansluit bij de verwachtingen. Dit lijkt overigens niet het geval, aangezien de afgestudeerden niet uitgesproken ontevreden zijn over de voorlichting over beroepsmogelijkheden voorafgaand aan de opleiding. De keuze voor een vervolgopleiding kan uiteraard ook een positieve en bewuste zijn, bijvoorbeeld in het geval de hbo-sportopleiding wordt beschouwd als een goede opstap voor een andere (vervolg)opleiding.

WEINIG AFGESTUDEERDEN VAN HBO-SPORTOPLEIDINGEN VOLGEN EEN WETENSCHAPPELIJKE VERVOLGOPLEIDING

Van de afgestudeerden van hbo-opleidingen die verder gaan studeren kiest ruim tweederde voor een wetenschappelijke opleiding.²⁰ Van de afgestudeerden van hbo-sportopleidingen kiest slechts 27 procent voor een wetenschappelijke opleiding als vervolgstudie. Een mogelijke verklaring is dat een gedeelte van de afgestudeerden van SBM-opleidingen de LO-opleiding als vervolgopleiding gaan volgen en vice versa. De SBM'er wil ook kunnen lesgeven en de LO'er wil ook meer beleidstaken kunnen vervullen. De vraag is wel in hoeverre dit wenselijk is. Zo moeten studenten in principe binnen vier jaar de benodigde startcompetenties kunnen behalen om te starten op de arbeidsmarkt. Anderzijds lijkt er wel een behoefte te zijn aan dergelijke sportprofessionals met uiteenlopende competenties. Een andere verklaring is dat de aansluiting tussen de hbo-sportopleidingen en wetenschappelijke opleidingen niet optimaal is. Zo blijkt dat de afgestudeerden die zijn gestart met een wetenschappelijke opleiding vaker ontevreden zijn over de aansluiting dan diegenen die nogmaals starten met een hbo-opleiding. Dit kan te maken hebben met de typering van sportopleidingen als praktijkgerichte opleidingen. Deze opleidingen zullen ook sneller praktijkgerichte deelnemers aantrekken dan het meer op theorie gerichte wetenschappelijk onderwijs. Daarnaast zijn er overigens überhaupt niet veel sportgerelateerde wetenschappelijke opleidingen waardoor de keuze voor afgestudeerden aan hbo-opleidingen wordt beperkt en waarschijnlijk minder afgestudeerden een sportgerelateerde wetenschappelijke opleiding kunnen vinden die past bij hun wensen en eisen voor een vervolgopleiding.

VIER JAAR NA AFSTUDEREN IS DE WERKLOOSHEID NIHL
--

Het algemene werkloosheidscijfer onder afgestudeerde hbo'ers was in 2006 4,1 procent en in 2007 3,1 procent (ruim een jaar na afstuderen).²¹ Bijna alle afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen (98%) die zich ten tijde van het onderzoek op de arbeidsmarkt begeven en niet meer bezig zijn met een vervolgstudie hebben één of meer banen. Dit komt neer op een werkloosheidspercentage van gemiddeld 2 procent. Van de afgestudeerden van het afstudeerjaar 2003/ 2004 is 0 procent werkloos, in 2005/ 2006 is 2,1 procent werkloos en in 2006/ 2007 3,8 procent. Omdat de metingen ten opzichte van afgestudeerden uit 2006/ 2007 ook ruim een jaar na

²⁰ Ramaekers, G.W.M. (2008). HBO-monitor 2007. Den Haag: HBO-Raad

²¹ Ramaekers, G.W.M. (2008). HBO-monitor 2007. Den Haag: HBO-Raad

afstuderen zijn uitgevoerd, lijkt het werkloosheidspercentage bij afgestudeerden van de hbo-sportinstituten (3,8 %) enigszins hoger te zijn (0,7 %) dan het algemene werkloosheidscijfer uit 2007 (3,1%). De waarde van deze cijfers is echter gering. Uit ons onderzoek blijkt immers dat het werkloosheidspercentage afneemt tot 0 procent vier jaar na afstuderen (2003/ 2004). Hierbij zit er weinig verschil tussen de werkloosheidspercentages van de LO-opleidingen ten opzichte van de SBM-opleidingen.

AFGESTUDEERDEN HEBBEN ZEER VAAK SPORTGERELATEERDE BANEN, BANEN OP BASIS VAN EEN VAST CONTRACT EN BANEN VAN RELATIEF GROTE OMVANG

Een groot gedeelte van alle banen is sportgerelateerd (85%). Hierbij is het aandeel sportgerelateerde banen groter onder afgestudeerden aan de LO-opleiding (87%) dan onder afgestudeerden van de SBM-opleidingen (67%). Dit beeld past bij het algemene beeld van afgestudeerde hbo'ers. Van deze groep geeft eveneens 85 procent aan een baan te hebben gevonden die past bij de opleidingsrichting.²² Afgestudeerden van de SBM-opleidingen zonder sportgerelateerde baan geven vaker dan afgestudeerden van de LO-opleidingen aan dat ze geen baan konden vinden die te maken had met sport en bewegen. Er lijken dus relatief minder sportgerelateerde arbeidsplaatsen beschikbaar te zijn voor afgestudeerden van SBM-opleidingen dan voor afgestudeerden van de lerarenopleidingen LO. Ook zou het kunnen zijn dat de SBM-opleidingen haar afgestudeerden minder goed voorbereiden op de arbeidsmarkt sport en bewegen dan de lerarenopleidingen LO. Van deze sportgerelateerde banen is ruim tweederde een baan op basis van een vast contract. Het aandeel banen met een vast contract neemt toe naarmate men langer is afgestudeerd. Ook is de omvang van deze sportgerelateerde banen met 27, 2 uur per baan en 33,8 uur in sportgerelateerde banen per persoon relatief groot te noemen. Dat de omvang zo groot is kan onder andere verklaard worden door het feit dat de afgestudeerden allen nog relatief jong zijn en dat het aandeel afgestudeerden dat parttime werkt vanwege bijvoorbeeld de zorg voor kinderen relatief laag zal zijn.

AFGESTUDEERDEN VAN SBM-OPLEIDINGEN KOMEN TERECHT IN UITEENLOPENDE SECTOREN EN FUNCTIES

Afgestudeerden van de lerarenopleiding LO komen logischerwijs na hun afstuderen zeer vaak terecht in het onderwijs. De sectoren waar de banen van afgestudeerden van SBM-opleidingen zich bevinden zijn evenals de functies die zij bekleden zeer divers. Een relatief groot aantal van de sportgerelateerde banen van afgestudeerden van SBM-opleidingen is een baan als beleidsmedewerker sport (sector overheid). Verder is opvallend dat een even groot aantal banen een baan als docent lichamelijke opvoeding is. Er is dus een aanzienlijk deel afgestudeerden van een SBM-opleiding dat een (verkorte) lerarenopleiding LO heeft gevolgd na het afronden van hun SBM-opleiding of al een lesbevoegdheid had voor het afronden van hun SBM-opleiding. Mogelijke redenen hiervoor kunnen zijn dat ze geen baan kunnen vinden die specifiek gericht is op de SBM-

²² Ramaekers, G.W.M. (2008). HBO-monitor 2007. Den Haag: HBO-Raad

opleiding, of dat de SBM-opleiding niet aan hun verwachtingen voldoet en het beroep van LO-docent toch beter bij hen past. Ook zou het nog kunnen zijn dat het een bewuste keuze is om met een bredere oriëntatie de arbeidsmarkt te betreden. Andere sectoren waar afgestudeerden van SBM-opleidingen vaak hun baan vinden zijn sportverenigingen, sportscholen of fitnesscentra en sportbonden. De drie belangrijkste taken in banen van afgestudeerden zijn praktische, uitvoerende taken, organisatorische taken en instructietaken. Beleid- en managementtaken komen vaker voor binnen de banen van SBM-afgestudeerden dan binnen banen van afgestudeerden aan LO-opleidingen. Ook uit de taakhoud van de banen kan dus worden opgemaakt dat afgestudeerden van LO-opleidingen vaak in het onderwijs terechtkomen en dat afgestudeerden van SBM-opleidingen in meer uiteenlopende sectoren en functies terecht komen.

AFGESTUDEERDEN ZIJN HET MINST TEVREDEN OVER DE WIJZE VAN TOETSEN EN EXAMINEREN, DE 'LOOPBAANBEGELEIDING' EN DE ORGANISATIE VAN DE OPLEIDING
--

Deze conclusie sluit vrij goed aan bij de uitkomsten van tevredenheidsonderzoek onder hbo'ers in het algemeen. Ook daar is men enigszins negatief over de wijze van toetsen en beoordelen en over de organisatie van de opleiding. Tevens is men negatiever over de mogelijkheden tot beroepsoriëntatie dan over andere aspecten²³. Een derde van de groep afgestudeerden van de 'relatief' jonge SBM-opleidingen is tot slot nog ontevreden over de aansluiting van de opleiding op de arbeidsmarkt terwijl de totale groep afgestudeerden aan de hbo-sportopleidingen hier juist overwegend positief over is. Dit beeld past bij de eerdere conclusies.

STAGES SLUITEN GOED AAN OP DE ARBEIDSMARKT

Ruim driekwart van de afgestudeerden van hbo-sportopleidingen is tevreden tot zeer tevreden over verschillende onderdelen van de stage. Het meest tevreden is men over de aansluiting van de stage op de arbeidsmarkt en het minst over de stagebegeleiding vanuit de opleiding zelf. Het beeld van de afgestudeerden wijkt hier af van het beeld van dat van de werkgevende organisaties. De werkgevers zijn juist tevreden over de samenwerking tussen de opleiding en het werkveld en juist beduidend minder positief over de aansluiting tussen opleiding en stage/werkveld.²⁴ De contacten en relaties tussen werkveld en opleiding zijn wel goed, maar dit betekent dus nog niet dat een goede aansluiting tussen beide wordt gerealiseerd.

²³ HBO-Raad (2008). Studententevredenheidsonderzoek 2008.

²⁴ Schuit, Kauffman, Hilhorst, Keppels & Elfring (verschijning voorjaar 2009) Arbeidsmarktmonitor Sport 2008; zicht op beroepsonderwijs en arbeidsmarkt op het gebied van sport en bewegen. Nijmegen: KBA.

AFGESTUDEERDEN AAN DE LERARENOPLEIDINGEN LO VINDEN DAT ZIJ VOLDOENDE VAARDIGHEDEN BEZITTEN OM HET BEROEP VAN LERAAR LICHAMELIJKE OPVOEDING UIT TE OEFENEN

Bijna driekwart van de afgestudeerden van de lerarenopleidingen LO vindt dat ze in voldoende tot zeer voldoende mate voldoet aan de opleidingskwalificaties. De afgestudeerden zijn vooral tevreden over de vaardigheden op het gebied van lesuitvoering. Op het gebied van functioneren als lid van een docententeam en functioneren als lid van een vaksectie, netwerk of bewegingsteam liggen nog kansen voor de LO-opleidingen en brancheorganisaties als de KVLO om verbeteringen door te voeren.

AFGESTUDEERDEN VAN LO-OPLEIDINGEN ZIJN REDELIJK POSITIEF GESTEMD OVER DE ARBEIDSMARKTPOSITIE VAN LO-DOCENTEN IN DE TOEKOMST

Afgestudeerden van LO-opleidingen zijn redelijk positief over de toekomst voor LO-docenten op de arbeidsmarkt. 40 procent van de afgestudeerden aan de LO-opleidingen denkt dat het aantal beschikbare banen op de arbeidsmarkt ongeveer gelijk zal blijven, bijna een kwart denkt dat de arbeidsmarkt zal groeien en eveneens bijna een kwart denkt dat de markt zal krimpen. De verwachting van werkgevers in de sport is dat de uitbreidingsvraag van sportgerelateerde functies voor de komende vijf jaar 8 procent is.²⁵ Wat betreft de groei van sportgerelateerde functies wordt er een groei verwacht binnen overwegend instructiegerelateerde functies (37% van de totale groei) en in functies op het snijvlak van welzijn, onderwijs en sport zoals onder andere de combinatiefuncties (39% van de totale groei). Het beeld van de werkgevers dat er nauwelijks behoefte is aan een groter wordend aantal afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen komt overeen met het advies van de afgestudeerden aan de lerarenopleidingen LO. Ongeveer een kwart van de afgestudeerden van LO-opleidingen denkt dat er een tekort ontstaat aan docenten LO op de arbeidsmarkt en er is ook een kwart dat verwacht dat er juist een overschot ontstaat. Tevens geeft ruim de helft van de afgestudeerden van LO-opleidingen aan dat de instroom gelijk moet blijven, 12 procent geeft aan dat de instroom verhoogd moet worden en 22 procent geeft aan dat de instroom omlaag moet.

DE HELFT VAN DE AFGESTUDEERDEN ZIET PERSPECTIEF IN EEN BAAN ALS COMBINATIEFUNCTIONARIS

De invoering van de combinatiefunctionaris biedt mogelijkheden voor afgestudeerden van hbo-sportopleidingen. Volgens werkgevers zal het aanbod van banen op het snijvlak van onderwijs, welzijn en sport gaan groeien.²⁶ Dit is precies het gebied waar de combinatiefunctionaris zich bevindt. Afgestudeerden aan de LO-opleidingen zien zichzelf nog iets vaker werken als combinatiefunctionaris dan afgestudeerden aan SBM-

²⁵ Schuit, Kauffman, Hilhorst, Keppels & Elfring (verschijning voorjaar 2009) Arbeidsmarktmonitor Sport 2008; zicht op beroepsonderwijs en arbeidsmarkt op het gebied van sport en bewegen. Nijmegen: KBA.

²⁶ Schuit, Kauffman, Hilhorst, Keppels & Elfring (verschijning voorjaar 2009) Arbeidsmarktmonitor Sport 2008; zicht op beroepsonderwijs en arbeidsmarkt op het gebied van sport en bewegen. Nijmegen: KBA.

opleidingen. Duidelijk wordt dat de hbo-sportopleidingen rekening moeten houden met deze ontwikkeling en hun onderwijsaanbod hierop dient aan te sluiten. Vooral binnen de LO-opleidingen vindt met enige regelmaat discussie plaats over in hoeverre mee te gaan in deze bredere oriëntatie, zonder dat dit afbreuk doet aan andere onderdelen binnen de studie. De verschillende hbo-sportinstituten gaan hier verschillend mee om, maar er lijkt steeds meer ruimte te komen voor bijvoorbeeld BOS-stages en het werken in beweegteams rondom scholen of gekoppeld aan wijken²⁷.

Zo heeft dit uitgebreide onderzoek veel waardevolle informatie opgeleverd over het arbeidsmarktperspectief van de hbo-sportinstituten. Het arbeidsmarktperspectief ziet er in het algemeen gunstig uit en biedt ook perspectief voor de studenten. Vandaar de algehele conclusie: HBO-sport werkt! In hoofdstuk 8 zijn tot slot nog enkele aanbevelingen uitgewerkt om aan de slag te gaan met de conclusies van dit onderzoek.

²⁷ Hilhorst, J.E.C. (2005). Competent in Beweegmanagement?! Een verkenning naar kansen en bedreigingen voor de implementatie van Beweegmanagement op de ALO's. Zwolle: Christelijke Hogeschool Windesheim

8. Aanbevelingen

Deze rapportage wordt afgesloten met een beschrijving van vijf aanbevelingen om het arbeidsmarktperspectief van de hbo-sportopleidingen verder te versterken. De aanbevelingen volgen uit de conclusies in hoofdstuk 7.

1. VERBETEREN VAN AANSLUITING TUSSEN OPLEIDINGEN IN DE BEROEPSKOLOM SPORT

Met de toename van het aandeel doorstromers uit het mbo op de hbo-sportopleidingen sinds 2003/ 2004 neemt de urgentie om te zorgen voor een goede aansluiting tussen de mbo- en hbo-sportopleidingen toe. Daarnaast valt op dat de afgestudeerden van hbo-sportopleidingen beduidend minder vaak kiezen voor een wetenschappelijke opleiding als vervolgstudie in vergelijking met afgestudeerde hbo'ers in het algemeen. De belangrijkste reden hiervan kan door middel van dit kwantitatieve onderzoek niet achterhaald worden. Om de precieze motieven van afgestudeerden en betekenis voor de hbo-sportinstituten te achterhalen is aanvullend onderzoek nodig. Zo is het aannemelijk dat afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen kiezen voor een hbo-opleiding als vervolgopleiding, omdat er relatief weinig sportgerelateerde wetenschappelijke opleidingen zijn. De hbo-sportinstituten kunnen dan allianties aangaan met universiteiten aangaan of op dit gat in het onderwijsaanbod inspringen door de ontwikkeling van een professionele master. De meeste hbo-sportinstituten nemen overigens al initiatieven op het terrein van een optimale aansluiting in de beroepskolom. Hiermee spelen zij tegelijk in op de wens vanuit het werkveld voor toenemende samenwerking van sportprofessionals met verschillende functies en verschillende opleidingsniveaus. In haar algemeenheid geldt dat de verschillende opleidingen die professionals opleiden op het terrein van sport en bewegen in toenemende mate zorgen voor een zekere mate van afstemming en een soepele overgang tussen de verschillende opleidingen in de beroepskolom sport (vmbo – mbo – (ad) hbo – wo).

2. DE LOOPBAANBEGELEIDING OP DE HBO-SPORTOPLEIDINGEN VERBETEREN

Zowel de afgestudeerden van LO-opleidingen als afgestudeerden van SBM-opleidingen is niet tevreden over de loopbaanbegeleiding tijdens de opleiding. Concreet gaat het om de begeleiding bij het kiezen van uitstroomdifferentiatie, vervolgopleiding of beroep. Er liggen dus kansen voor de verschillende sportinstituten om op dit punt de opleiding te verbeteren, zodat de kansen op de arbeidsmarkt voor afgestudeerden wordt vergroot.

3. VERDIEPEND ONDERZOEK BIJ SBM-OPLEIDINGEN NAAR OORZAKEN VAN NIET-SPORTGERELATEERDE BEROEPSKEUZE EN RELATIEVE ONTEVREDENHEID OVER DE OPLEIDING

Uit de conclusies blijkt dat afgestudeerden van SBM-opleidingen minder vaak werkzaam zijn in sportgerelateerde banen dan afgestudeerden van LO-opleidingen en dat zij vaker ontevreden zijn over diverse aspecten van de opleiding. Dit kwantitatieve onderzoek geeft geen inzicht in de achterliggende motieven van deze uitkomsten en verdere interpretatie van de resultaten geeft nog geen betrouwbaar beeld. Door een kwalitatief onderzoek uit te voeren onder afgestudeerden van SBM-opleidingen kan nauwkeuriger worden bepaald of er onderdelen van de SBM-opleidingen zijn te verbeteren en of er oorzaken buiten de invloedssfeer van de opleiding liggen.

4. DE INSTROOM VAN NIEUWE STUDENTEN OP DE HBO-SPORTOPLEIDINGEN GELIJK HOUDEN

Hoewel afgestudeerden van LO-opleidingen redelijk positief zijn over de toekomst voor LO-docenten op de arbeidsmarkt, verwachten zowel afgestudeerden als werkgevers niet dat de arbeidsmarkt sport en bewegen erg veel zal groeien. Het advies van de afgestudeerden aan de lerarenopleiding LO over de instroom van startende leerlingen sluit hier ook op aan. Ruim de helft van de afgestudeerden geeft aan dat de instroom gelijk moet blijven. Dit beeld past ook bij de arbeidsmarktanalyse die is gedaan in de AMMS 2008. Hierin wordt een aanbodoverschot van 12 procent verwacht in de periode van 2008-2013. Gezien deze verwachtingen lijkt het voor het arbeidsperspectief van toekomstige LO-docenten het beste, om met de hbo-sportinstituten gezamenlijk, de keuze maken om de totale instroom van nieuwe studenten op de hbo-sportopleidingen ongeveer gelijk te houden.

5. HBO-SPORTOPLEIDINGEN LATEN AANSLUITEN OP DE REALISATIE VAN COMBINATIEFUNCTIONARISSEN

Op het terrein van (lokaal) sportbeleid zal de komende jaren veel aandacht blijven uitgaan naar de invoering en realisatie van combinatiefunctionarissen. Het merendeel van de afgestudeerden weet niet wat deze functie inhoudt, hoewel ze wel denken te beschikken over de vakmatige competenties om het beroep uit te oefenen en de helft ook wel combinatiefunctionaris zou willen zijn. Afgestudeerden die meer recent zijn afgestudeerd weten in gelijke mate niet wat de functie inhoudt ten opzicht van afgestudeerden die langer geleden zijn afgestudeerd. Daarbij blijkt momenteel dat de keuze van beleidsbepalers voor het inzetten van mbo-opgeleide of hbo-opgeleide sportprofessionals lokaal erg verschillend is. Door de positie en mogelijkheden van afgestudeerden van de hbo-sportopleidingen verder te versterken op het specifieke terrein van combinatiefunctionarissen kunnen meer afgestudeerde hbo'ers werkzaam worden in dit nieuwe beroep. Het wordt dan zowel aantrekkelijker voor afgestudeerden om als combinatiefunctionaris aan de slag te gaan als aantrekkelijker voor de beleidsbepalers om te kiezen voor deze hbo-sportprofessional.

Bijlagen

Bijlage 1 - Verdeling steekproef naar geslacht, leeftijd en etniciteit ten opzichte van afstudeerjaar, in percentages

	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal
Geslacht				
Man	56	56	58	57
Vrouw	44	44	42	43
Leeftijd				
21-22 jaar	0	1	37	5
23 jaar	1	15	67	14
24 jaar	6	24	66	18
25 jaar	11	22	46	16
26 jaar	19	14	37	15
27 jaar	27	9	26	14
28 jaar	19	7	12	9
29-30 jaar	10	4	6	5
≥ 30 jaar	8	3	3	3
Onbekend	0	1	1	1
Etniciteit				
Nederlands	100	98	100	100
Surinaams, Antilliaans, Arubaans	0	0	0	0
Turks	0	0	0	0
Marokkaans	0	0	0	0
Anders	0	1	0	0
Vooropleiding				
HAVO	67	58	59	61
VWO	18	18	19	18
MBO CIOS/ Sport en Bewegen	9	16	13	13
MBO overig	3	4	6	5
Anders	3	4	3	3

Bijlage 2 - Verdeling steekproef naar opleiding en instituut, in percentages

Opleiding	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal
Lerarenopleidingen LO	87	87	70	80
SBM-opleidingen	13	13	30	20
Instituut	2003-2004	2005-2006	2006-2007	Totaal
Chr. Hogeschool Windesheim (Zwolle)	33	23	22	25
Fontys Sporthogeschool (Tilburg/ Sittard)	22	17	3	13
Haagse Hogeschool (Den Haag)	0	17	17	12
Hanze Hogeschool (Groningen)	22	29	31	28
Hogeschool van Amsterdam (Amsterdam)	22	15	28	22

Literatuurlijst

Alliantie 'School en Sport samen sterker' (2007). Implementatieplan 2005/ 2006, 2006/ 2007 en 2007/ 2008. Den Haag: Alliantie

ALODO (2005). Gemeenschappelijke opleidingskwalificaties voor de lerarenopleidingen aan Alo's en Sporthogeschole in Nederland.

Calibris (2006) Landelijke rapportage sport en bewegen. Bunnik: Calibris

Calibris (2008). Leerlingenaantal ROC's Sport en bewegen. Interne publicatie Calibris

Van Driel, Van der Gugten & Loopstra (2006). Beroepscompetentieprofiel voor leraren lichamelijke opvoeding. KVLO

HBO-Raad (2008). Factsheet Studententevredenheidsonderzoek 2008. Den Haag: HBO-Raad

Hilhorst, J. (2005). Competent in Beweegmanagement?! Een verkenning naar kansen en bedreigingen voor de implementatie van Beweegmanagement op de Alo's. Zwolle: Christelijke Hogeschool Windesheim

Hilhorst, J., Boers, E. & Steenbergen, J. (2008). Een 1-2'tje tussen MBO en HBO. Kennispraktijk

Lucassen & Van der Werff (2006). De dynamiek van de sportarbeidsmarkt. 's Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut

Ramaekers. G.W.M. (2008). HBO-monitor 2007. Den Haag: HBO-Raad

Schuit, Kauffman, Hilhorst, Keppels & Elfring (verschijnt voorjaar 2009) Arbeidsmarktmonitor Sport 2008; zicht op beroepsonderwijs en arbeidsmarkt op het gebied van sport en bewegen. Nijmegen: KBA.

Vervoorn, A. (red.) (2007). Kwalificatieprofiel Sportmanager. Gemeenschappelijke Opleidingskwalificaties Sportmanager.

Van der Werff, H. & Lucassen, J. (2006). Arbeidsmarktmonitor Sport 2006. Tilburg/'s Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut

Afkortingenlijst

ALODO	Overleg van directeuren van de Sporthogescholen, -instituten en –academies
AMMS	Arbeidsmarktmonitor Sport
BOS	Buurt – Onderwijs – Sport
KBA	Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt
KVLO	Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding
LO	Lichamelijke Opvoeding
LOBOS	Leraar Ondersteuner Bewegingsonderwijs en Sport
LO-opleidingen	Lerarenopleidingen Lichamelijke Opvoeding
NASB	Nationaal Actieplan Sport en Bewegen
SBM-opleidingen	HBO-sportopleidingen op het terrein van sportbeleid en –management
WOS	Werkgeversorganisatie in de sport
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité / Nederlandse Sport Federatie

